

„Program ochrony środowiska do 2014 r.”

Zespół autorski:

Dr inż. Dariusz Boruszko

Dr inż. Wojciech Dąbrowski

Dr inż. Lech Magrel

*Zespół autorski pragnie złożyć serdeczne
podziękowanie pracownikom Urzędu Gminy Sztabin
za udostępnienie niezbędnych materiałów oraz
poświęcony czas w przygotowaniu niniejszego
opracowania.*

Sierpień 2004 rok

Spis treści

I. WPROWADZENIE	4
1. PRZESŁANKI OGÓLNE	4
2. PODSTAWY PRAWNE.....	5
3. CEL I ZAKRES PROGRAMU	7
4. FUNKCJE PROGRAMU	8
5. HORYZONT CZASOWY.....	8
6. METODA OPRACOWANIA.....	9
II. ANALIZA STANU OBECNEGO	9
1. PODSTAWOWE DANE O GMINIE	9
1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.....	9
1.2. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE.....	10
1.3. ROZWÓJ GOSPODARCZY	12
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	13
2.1. RZEŻBA TERENU.....	13
2.2. WARUNKI KLIMATYCZNE.....	14
2.3. ZASOBY WODNE	15
2.3.1. Wody powierzchniowe.....	15
2.3.2. Wody podziemne.....	16
2.4. WARUNKI GLEBOWE	18
2.4.1. Wodne urządzenia melioracyjne.....	169
2.5. ZASOBY SUROWCOWE.....	19
2.6. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE.....	20
2.6.1. Lasy	20
2.6.2. Formy ochrony przyrody	21
3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA ZWIĄZANA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA	23
3.1. UJĘCIA WODY I SIEĆ WODOCIĄGOWA	23
3.2. SIEĆ KANALIZACYJNA I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW.....	24
3.3. GOSPODARKA ODPADAMI	25
3.4. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ.....	29
4. ŹRÓDŁA ZAGROZEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	30
4.1. ZANIECZYSZCZENIE ATMOSFERY I EMISJA HAŁASU.....	30

4.2. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE	32
4.3. ZAGROŻENIE ELEMENTÓW BIOTYCZNYCH	32
5. EDUKACJA EKOLOGICZNA	34
6. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM	35
7. PODSUMOWANIE ANALIZY	42
III. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA I WOJEWÓDZTWA	45
1. ZASADY I CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA	45
1.1. Limity krajowe	54
1.2. Limity określone w Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010.	55
2. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	56
3. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ POWIATU AUGUSTOWSKIEGO	57
IV. USTALENIA PROGRAMU	58
1. PRIORYTETY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE	58
2. PROGRAM ZADANIOWY	61
2. 1. ZADANIA WŁASNE GMINY	61
2.2. ZADANIA KOORDYNOWANE	64
3. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU	66
3. 1. PRAWNE	66
3.2. EKONOMICZNE	67
Tabela 3.3. Prognoza budżetu gminy do 2014 roku	68
3.4. PLANOWANIE PRZESTRZENNE	72
3.5. SPOŁECZNE	73
3.6. ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ	74
3.7. SYSTEM OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	75
4. REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU	77
V. Bibliografia i Wykaz Skrótów	80
1. BIBLIOGRAFIA	80
2. WYKAZ SKRÓTÓW	802

I. WPROWADZENIE

1. PRZESŁANKI OGÓLNE

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem obywateli i władz publicznych, które poprzez politykę zrównoważonego rozwoju powinny zapewnić nie tylko bezpieczeństwo ekologiczne, ale i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i zasobów wodnych oraz materiałochłonności, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń. Jednymi z takich dokumentów są lub mają być: polityka ekologiczna, program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami.

Polityka proekologiczna prowadzona przez władze gminy w pełni wyraża się poprzez ideę Ekorozwoju, widoczną w planowaniu i realizacji zadań strategicznych. Niniejszy dokument „*Program ochrony środowiska do 2014 roku*” stanowi podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska naturalnego i gospodarki odpadami, jest zarazem źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy i wskazówką kierunku sporządzania gminnych programów ochrony środowiska i planów gospodarki odpadami.

Powyższy program ochrony środowiska jest zgodny z dokumentami powiatowymi i wojewódzkimi oraz z *Polityką ekologiczną Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010*.

2. PODSTAWY PRAWNE

- „Program ochrony środowiska do 2014 roku” sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:
- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. z dnia 20 czerwca 2001r., nr 62, poz. 627 z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 o wprowadzeniu ustawy – prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U., nr 100, poz. 1085, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Dz. U., nr 115, poz. 1229),
- Ustawa z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2001 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody. Dz.U. z dnia 14 września 2001r., nr 99, poz. 1079),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U., nr 62, poz. 628, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 11 maja 2001r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. z 2001 r., nr 63, poz. 638, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80, poz. 717),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz.U. nr 87, poz. 796),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisko. (Dz.U. nr 179, poz. 1490),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. nr 1, poz. 12),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 czerwca 2003 w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji (Dz. U. z 2003 Nr 110 poz. 1057),
- Dyrektywa Rady Komisji Europejskiej 97/11/EC z 3 marca 1997, wnosząca poprawki do Dyrektywy 85/337/EEC dotyczącej oceny wpływu na środowisko niektórych projektów publicznych i prywatnych,
- Polityka ekologiczna państwa (1991 r.) i II Polityka ekologiczna państwa (2001r.),
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010 (2002 r.),

- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010,
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych,
- Agenda 21 – Ramowy Program Działań,
- Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001 r.) oraz Unijne programy ochrony środowiska.

Dokument uwzględnia uwarunkowania powiatowe i wojewódzkie wynikające z następujących dokumentów:

- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa na lata 2004 – 2006,
- Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska,
- Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami,
- Powiatowego Programu Ochrony Środowiska,
- Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.

Prawo Ochrony Środowiska stanowi, że działania z zakresu ochrony środowiska w gminie muszą być podejmowane na podstawie aktualnego programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami. Władze Gminy opracowują program ochrony środowiska i plan gospodarki odpadami w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, przy czym projekty dokumentów powinny być zaopiniowane przez Zarząd Powiatu, a plan gospodarki odpadami również przez Zarząd Województwa.

Program Ochrony Środowiska Gminy Sztabin realizuje kierunki polityki ekologicznej państwa, i w szczególności określa:

- cele i priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawne, ekonomiczne i społeczne.

Plan gospodarki odpadami stanowi integralną część programu ochrony środowiska i w szczególności określa:

- aktualny stan gospodarki odpadami, ich charakterystykę jakościową i ilościową,

- istniejące instalacje odzysku i unieszkodliwiania odpadów, schemat przepływu odpadów, koszty gospodarowania odpadami,
- prognozowane zmiany w zakresie gospodarowania odpadami,
- cele i działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami,
- instrumenty finansowe służące realizacji zamierzonych celów,
- system monitoringu i oceny realizacji zamierzonych celów.

Plan gospodarki odpadami jest zgodny z ustawą i został zaopiniowany przez Zarząd Powiatu i Zarząd Województwa Podlaskiego.

3. CEL I ZAKRES PROGRAMU

Głównym celem Programu jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju gminy, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali gminy. Program w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to :

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach:
 - sprawiedliwości międzypokoleniowej,
 - sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej,
 - równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Program ochrony środowiska przedstawia aktualną sytuację ekologiczną gminy, uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gminy. Program określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych. Poniżej przedstawiony jest także dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych Programu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring. Szczegółne rozwinięcie Programu stanowi Plan Gospodarki Odpadami.

4. FUNKCJE PROGRAMU

Główne funkcje Programu to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa w obszarze gminy,
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,
- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

5. HORYZONT CZASOWY

Zgodnie z *Polityką ekologiczną państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 – 2010* oraz wojewódzkim programem ochrony środowiska *Program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami* obejmuje lata 2004 – 2014. Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata i że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. Program zawiera zadania dla dwóch etapów:

- cele krótkoterminowe – realizowane w latach 2004 – 2007,
- cele średnioterminowe – realizowane do roku 2014.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań Programu dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia Programu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji Programu.

6. METODA OPRACOWANIA

Program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami został opracowany według metodologii planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku powstania niniejszego Programu to:

1. zbieranie i analiza danych,
2. określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego wraz z oceną stanu,
3. analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń gminy metodą Analizy SWOT,
4. określenie środowiska zewnętrznego - scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych Programu w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
5. definiowanie priorytetów ochrony środowiska,
6. konkretyzację priorytetów poprzez sformułowania listy zadań,
7. opracowanie systemu monitorowania Programu.

Program przygotowany został z uwzględnieniem wyników konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego.

II. ANALIZA STANU OBECNEGO

1. PODSTAWOWE DANE O GMINIE

1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Sztabin położona jest w powiecie augustowskim województwa podlaskiego. Zajmuje powierzchnię 361,80 km². W gminie jest 39 sołectw (40 wsi). Gmina ma charakter typowo rolniczy. Teren gminy obejmuje w dużej części tereny o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w tym tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego, Kanał Augustowski ze śluzą w Dębowie, wieś - skansen Jagłowo, duże kompleksy leśne z rezerwatami Glinki, Kozi Rynek i Kuriańskie Bagno.

www.gminypolskie.pl

Gmina Sztabin sąsiaduje z gminami: Augustów, Płaska, Lipsk, Bargłów Kościelny (powiat augustowski), z gminami: Suchowola i Dąbrowa Białostocka (powiat sokólski) oraz z gminami: Jaświły i Goniądz (powiat moniecki).

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski (Kondracki 1994) Gmina Sztabin znajduje się w regionie Równiny Augustowskiej.

1.2. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE

W obrębie środowiska społecznego uwzględnione zostały czynniki takie jak: charakterystyka ludności, warunki życia i środowisko kulturowe. Ludność została sklasyfikowana na podstawie struktury, w której uwzględniono wiek, płeć przyrost naturalny, bytowanie geograficzne. Trwałość struktur społecznych – rodzina, stowarzyszenia środowiskowe, przywiązanie do miejsca pracy, kultywowanie tradycji i poszanowanie spuścizny kulturowej związane są z emocjonalnym przywiązaniem do miejsca zamieszkania. Wyrazem negatywnego stosunku do miejsca zamieszkania jest dezintegracja i patologia społeczna mierzona poziomem przestępczości, narkomanii i alkoholizmu, ilością rozwodów oraz agresywnością zachowań i kontaktów międzyludzkich.

Tabela 1.1. Demografia w Gminie Sztabin (DANE NA dzień 31.XII.2002)¹

¹ Statystyka Polska, Strona www.stat.gov.pl

Wyszczególnienie	Liczba ludności	Mężczyźni/ kobiety		Urodzenia żywe w 2002 r.	Zgony	Przyrost naturalny
Gmina Sztabin	5 652	2 920	2 732	59	62	-3
Powiat augustowski	59 166	29 046	30 120	625	614	11
Województwo podlaskie	1 207 704	590 589	617 115	11 265	11 440	-175

Gmina ma charakter osadniczy. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 16 osób na 1 km². Przyrost naturalny jest ujemny, podobnie jak w województwie. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 53,2 % (w powiecie 61,5 %), zaś w wieku poprodukcyjnym 20,4 % (powiat - 11,8 %).

Zakres zapotrzebowania na pomoc społeczną z roku na rok wzrasta w miarę ubożenia społeczeństwa. W gminie pomoc społeczna staje się jednym z głównych priorytetów polityki samorządowej. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udziela pomocy poprzez zasiłki stałe, okresowe i z tytułu macierzyństwa. Współfinansują również dożywianie dzieci w szkołach oraz udzielają pomocy rzeczowej potrzebującym. Jednakże narastającym problemem są ciągle niedostateczne fundusze.

W gminie występują następujące zabytki:

- drewniana zabudowa wsi Jastrzębna II, Mogielnice, Jagłowo.
- Kościół parafialny w Krasnymborze (z końca XVI wieku),
- drewniany kościół w Jaminach (koniec XIX wieku),
- neogotycki kościół w Sztabinie (z początku XX w).

Największymi miejscowościami gminy są:

- **SZTABIN** - duża wieś gminna nad Biebrzą, na trasie Augustów-Białystok. Obecnie Sztabin liczy około tysiąca mieszkańców. Znajdują się tu: Zespół Szkół Samorządowych, z oddziałami przedszkolnymi, szkołą podstawową i gimnazjum, ośrodek zdrowia, apteka, poczta, masarnia, zabytkowy kościół, a także dwa tartaki, piekarnia, ciastkarnia, dwa zakłady meblarskie oraz sieć sklepów i zakładów usługowych. Siedziba Parafii Kościoła Rzymskokatolickiego.

- **KRASNYBÓR** - znajdują się tu dwa zabytkowe kościoły, z których jeden z XVI wieku uznany został za zabytek klasy 0, Zespół Szkół Samorządowych z oddziałem przedszkolnym, szkołą podstawową i gimnazjum. Siedziba Parafii Kościoła Rzymskokatolickiego.
- **JAMINY** - siedziba Parafii Kościoła Rzymskokatolickiego, zabytkowy kościół drewniany z końca XIX w.

W Sztabinie znajduje się Gminna Biblioteka Publiczna z 2 filiami: w Jaminach i Jastrzębnej II.

Gminy Ośrodek Kultury w Sztabinie prowadzi działalność kulturalną, sportową i informacyjną.

Szlaki turystyczne przebiegające przez Gminę Sztabin to:

- **Szlak turystyczny zielony pieszy:** Augustów (Stara Poczta) - Śluza Białostrzegi - Białostrzegi - Gliniski-most na Kolniczance - Świderek - Bór - Chomaszewo - Huta - Kopiec - Wrotki – Jaminy - Czarniewo - Kunicha - Sztabin - Krasnoborki - Wolne - Jasionowo – Krasnybór - Jastrzębna I - Ostrowie - Jastrzębna II - Nowy Lipsk – Lipsk,
- **Szlak turystyczny transgraniczny R 65 zielony:** Dowspuda – Barszcze – Jaminy – Sztabin – Lipsk – Bartniki – Gruszki – Kudrynki – Giby – Zelwa – Berzniki – Ogrodniki – Żegary,
- **Szlak Karola Brzostowskiego (projektowany):** Sztabin – Kunicha – Janówek – Huta – Podcisówek – Kryłatka – Lebieżin – Krasnybór – Jastrzębna I – Balinka – Wilkownia.

1.3. ROZWÓJ GOSPODARCZY

W gminie zarejestrowanych jest 1083 gospodarstwa rolne o średniej powierzchni 17,70 ha.

Tabela 1.2. Liczba wsi i gospodarstw rolnych oraz średnia wielkość gospodarstwa rolnego.

Gmina	Liczba wsi	Liczba gospodarstw	Średnia wielkość gospodarstwa	
			pow. ogólna (ha)	pow. UR (ha)

Sztabin	40	1 083	17,70	13,00
Powiat	182	5 784	12,91	10,80

Rozdrobniona struktura obszarowa gospodarstw jest zagrożeniem, jeżeli chodzi o konkurencyjność w stosunku do obszarowo większych gospodarstw Unii Europejskiej.

Tabela 1.3. Struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych

Gmina	Gospodarstwa o powierzchni UR (ha)												Razem
	1-5		5-10		10-15		15-20		20-50		>50		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
Sztabin	160	14,8	221	20,4	320	29,5	212	19,6	169	15,6	1	0,1	1 083
Powiat	1 186	20,5	1 575	27,2	1 561	27,0	809	14,0	639	11,1	14	0,2	5 784

Dużą rolę, w zakresie rozwoju rolnictwa i jego dostosowania do warunków wynikających z transformacji gospodarki narodowej, jak również wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej odgrywają instytucje i organizacje funkcjonujące zarówno w rolnictwie jak też w szeroko rozumianym jego otoczeniu.

Na terenie gminy w 2002 roku funkcjonowało 37 sklepów, zaś zarejestrowanych w systemie REGON było 248 podmiotów.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

2.1. RZEŻBA TERENU

Rzeźba w granicach gminy jest ściśle związana z doliną rzeki Biebrzy oraz jej prawostronnymi dopływami: Lebidzianką, Jastrzębianką, Olszanieczką i Kanałem Augustowskim. Występują tu głównie płaskie równiny torfowiskowe. Pozostały obszar zajmuje płaska i falista morena denna staroglacjalna z formami denudacyjnymi i pojedynczymi drobnopromiennymi kemami. W zachodniej części gminy zlokalizowane są równiny piasków przewianych oraz równiny sandrowe. Podłoże krystaliczne budują przeważnie gnejsy i kwarcyty występujące na głębokości ponad 500 m. Na całym obszarze

nie występują utwory ery paleozoicznej. Na skałach prekambriu zalegają utwory jury środkowej i jury górnej wykształcone w postaci wapieni, mułowców, margli ilastych, iłowców i piasków. Brakuje utworów jury dolnej i kredy dolnej. Kredę środkową reprezentują piaski kwarcytowe i glaukonitowe, iłowce i mułowce, natomiast kredę górną – kreda pisząca, margle, piaski glaukonitowe i piaskowce. Utwory kredowe są przykryte na całym obszarze przez utwory trzeciorzędowe.

Utwory eoliczne (piaski wydymowe) tworzą dobrze wykształcone pola wydymowe lub pojedyncze wydmy występujące na podłożu mineralnym torfowisk. Utwory eoliczne w Dolinie zbudowane są w 60-70 % z piasku drobnoziarnistego oraz znacznej frakcji pyłu (do 20%). Utwory aluwialno-deluwialne i deluwialne występują na wysoczyznach morenowych otaczających dolinę Biebrzy. Zajmują one dna dolin denudacyjno-erozyjnych z ciekami wodnymi. Uziarnienie tych utworów stanowią piaski luźne, piaski gliniaste, gliny oraz pyły zwykłe i ilaste. Wśród utworów powierzchniowych doliny Biebrzy dominują utwory równin torfowych o różnej budowie i miąższości. W basenie Biebrzy Górnej torfy zalegają bezpośrednio na piaskach lub na gytiach. Od granicy kraju do Jastrzębnej są to najgłębsze torfy w całej Kotlinie Biebrzańskiej. Od ujścia Niedźwiedzicy do Lipska ich miąższość waha się w zakresie 4 - 6 m. Równie grube torfy odłożyły się w pobliżu wysp morenowych Szuszałewa – Jałowa – Nowego Lipska. W tej części basenu złoża zbudowane jest z torfów mechowiskowych. W części zachodniej basenu górnego Biebrzy miąższość złoża maleje do 3-4 m (przeciętnie 2-3 m).

2.2. WARUNKI KLIMATYCZNE

Polska leży w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego. Gmina leży w najzimniejszym po górach regionie Polski. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 6,5 °C (około 1,5 °C niżej niż w centralnej Polsce). Ma na to wpływ długa zima trwająca 100-120 dni. Średnia temperatura w styczniu spada do – 4,2 °C. Natomiast średnie temperatury letnich miesięcy są zbliżone do temperatur w innych regionach kraju i wynoszą 16-17,5 °C. Maksymalne temperatury notuje się w sierpniu (35,1 °C), minima temperatury występują w styczniu (najniższa notowana to –35,6°C). Okres wegetacyjny trwa 192 dni, okres bez przymrozków – 72 dni. Roczna suma opadów zawiera się w granicach 550-700 mm, ich maksimum przypada na lipiec i wynosi 97,4mm. W roku występuje 144 dni z

opadami, z tego aż 82 w okresie wegetacji. Wiatry wieją głównie z zachodu (latem) oraz wschodu (zimą).

Na terenach położonych w Kotlinie Biebrzańskiej opady są o około 20-30 mm niższe niż na otaczających ją wysoczyznach i równinie. W przebiegu rocznym opady letnie przeważają nad zimowymi. Występują dwa maksima opadowe (w lipcu i listopadzie) oraz dwa minima (luty i październik). Opady jesienne przeważają nad wiosennymi a letnie nad zimowymi, co dowodzi przewagi cech klimatu kontynentalnego na tym obszarze. Deszcze ulewne i nawałne występują od czerwca do października z maksimum w czerwcu. Pokrywa śnieżna utrzymuje się tu średnio 65 dni w roku.

2.3.ZASOBY WODNE

2.3.1. WODY POWIERZCHNIOWE

Obszar gminy znajduje się w obrębie zlewni rzeki Biebrzy i częściowo w zlewni rzeki Niemen, do której zalicza się płynąca na terenie gminy **Wołkuszanke**. Głównym ciekim jest rzeka **Biebrza**, do której wpadają jej prawobrzeżne dopływy: Lebedzianka z jej dopływem Jastrzębianką, odwadniające Równinę Augustowską oraz Netta, płynącą z obszaru Pojezierza Zachodniosuwalskiego. Od Netty w rejonie wsi Polkowo uchodzi z jej prawego brzegu Kopytkówka, która łączy się z Biebrzą w okolicach Dolistowa. Biebrza płynąc od Nowego Dworu w kierunku zachodnim, w okolicach Dębowa, poniżej Sztabina skręca gwałtownie na południe. Kierunek ten utrzymuje się aż do ujścia lewego dopływu – Brzozówki. W tej części dolina rzeki jest bardzo rozległa i tworzy koliste rozszerzenie o średnicy 20 –30 km. W wodach Biebrzy, jej dopływów i Kanału Augustowskiego stwierdzono występowanie 36 gatunków ryb. Jest to "raj" dla wędkarzy, którzy ściągają tu z najdalszych krańców Polski. (Na wodach Parku obowiązuje posiadanie licencji na połów ryb).

Tabela 2.1. Wody powierzchniowe (ha)

Gmina	Płynące	Stojące	Rowy	Razem
Sztabin	215	-	209	424

Biebrza

Jest prawobrzeżnym dopływem Narwi III rzędu. Płyne wzdłuż południowej granicy powiatu augustowskiego, z wyłączeniem krótkich odcinków w okolicach Lipska i Jagłowa. Biebrza posiada charakter rzeki nizinnej z licznymi meandrami i starorzeczami. Kotlina Biebrzańska jest największym w Polsce kompleksem torfowisk niskich stosunkowo mało zmienionych przez człowieka, z fragmentami torfowisk przejściowych i wysokich, mineralnych wysoczyzn, grądów śródbagiennych i nizinnych. Główne dopływy Biebrzy na terenie powiatu augustowskiego (prawobrzeżne) stanowią: Niedźwiedzica, Lebedzianka, Jastrzębianka, Kopytkówka, Rospuda-Netta z Kanałem Augustowskim.²

Wody rzeki Biebrzy według badań przeprowadzonych w 2000 r. zostały w większości sklasyfikowane w III klasie czystości. Jedynie odcinek o długości około 17,8 km, pomiędzy punktami pomiarowymi, zlokalizowanymi w okolicy miejscowości Bobra Wielka i przy moście drogowym Dąbrowa Białostocka - Lipsk, odpowiadał normie II klasy czystości. Dodać należy, że na jakość wód rzeki Biebrzy duży wpływ wywierają jej dopływy, w tym Kropiwna, prowadząca wody pozaklasowe (2000 r.).

2.3.2. WODY PODZIEMNE

Wody podziemne służą głównie zaspokojeniu potrzeb komunalnych i przemysłu.

W ostatnich latach notuje się spadek zużycia wody podziemnej. Spowodowane jest to zmniejszonym zapotrzebowaniem na cele przemysłowe (spadek produkcji) oraz oszczędną gospodarkę wodą.

Według podziału hydrogeologicznego Polski obszar gminy znajduje się w obrębie regionu suwalsko-podlaskiego, w wyodrębnionym hydrogeologicznie rejonie Suwałki – Augustów. Głównym zbiornikiem wód podziemnych są utwory czwartorzędowe. Najbardziej zasobny poziom wodonośny występuje w piaskach sandrowych i charakteryzuje się brakiem lub tylko częściową izolacją od powierzchni. Zasilany jest przede wszystkim przez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych. Wody tego poziomu przepływają od obszarów wododziałowych w kierunku Doliny Biebrzy z niewielkim odchyleniem ku jej dopływowi.

Na terenie gminy Sztabin nie występuje deficyt eksploatacyjnych zasobów wodnych.

² Program ochrony środowiska..., op. cit.

Najpoważniejsze zagrożenie jakości wód podziemnych i powierzchniowych stanowią jednostki osadnicze oraz obiekty produkcyjne i usługowe zlokalizowane na terenach pozbawionych kanalizacji, a posiadające możliwości korzystania z wodociągów. Ścieki odpływające z tych obiektów, gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych o różnym stopniu szczelności. Przy małej szczelności zbiorników bezodpływowych następuje przedostawanie się ścieków do wód podziemnych i powierzchniowych. Szczególnie zagrożone są wody podziemne, których skażenie można kwalifikować w kategoriach katastrofy ekologicznej.

Dla potrzeb monitoringu stosuje się następujące klasy jakości wód:

- Ia – wody o najwyższej jakości;
- Ib – wody o wysokiej jakości;
- II – wody o średniej jakości;
- III – wody o niskiej jakości (ocena uwzględnia także wskaźniki w zakresie stężeń większych od dopuszczalnych dla klasy III),
- NOK - wskaźniki jakości wód podziemnych w zakresie stężeń większych od dopuszczalnych dla wód o niskiej jakości (klasa III)

Tabela 2.2. Charakterystyka punktów pomiarowych³

Lokalizacja punktu pomiarowego	Rodzaj otworu	Stratygrafia	Głębokość stropu warstwy wodonośnej	Rodzaj wód	Typ ośrodka	Użytkowanie terenu	Klasa wód		
							2001	2002	2003
Kamień	studnia wiercona	czwartorzęd	20,1 m p.p.t.	gruntowe	warstwa porowa	lasy	III	Ib	Ib

Przeprowadzone badania wykazują, że wody podziemne są narażone na zanieczyszczenia. Przejawia się to obniżeniem jakości wód podziemnych w badanym ujęciu. Wskaźnikiem obniżającym jakość wód jest azot azotynowy. Prawdopodobnie źródłem zanieczyszczeń wód podziemnych są zanieczyszczenia pochodzące z gospodarstw rolnych, wadliwie prowadzonej gospodarki rolnej wokół ujęć wody a także niekorzystnego występowania układu warstw geologicznych i wodonośnych bez warstwy izolacyjnej.

³ Jakość wód podziemnych w latach 2001–2003 na terenie województwa podlaskiego (na podstawie badań monitoringowych Państwowego Instytutu Geologicznego), WIOŚ Białystok, styczeń 2004

Opisany stan jest analizowany przez samorząd gminny i zostanie on rozwiązany w roku 2005, w ramach realizowanego programu zwodociągowania Gminy Sztabin.

Zawarte w wodach gruntowych związki azotu pochodzą głównie z rolnictwa lub są efektem rozkładu ścieków komunalnych. Rzadko jest obserwowana zawartość związków azotu w wodach wgłębnych i najczęściej wynika ona z naturalnych warunków geologicznych warstw wodonośnych.

Fosforany i węgiel organiczny w wodach również jest przeważnie pochodzenia antropogenicznego.

Opisany stan jest niepokojący i wymaga, aby w dalszych opracowaniach programów przez samorząd gminny dokonać analizy możliwych źródeł zanieczyszczeń Głównego Zbiornika Wód Podziemnych dążąc do eliminacji drobnych źródeł zanieczyszczeń, jako że na tym terenie nie ma dużych obiektów gospodarczych które mogły by powodować pogorszenie stanu wód podziemnych.

2.4. WARUNKI GLEBOWE

Gmina ma charakter typowo rolniczy. W gminie zarejestrowanych jest 1083 gospodarstwa rolne o średniej pow. 17,70 ha. Ponad 14500 ha pow. gminy zajmują lasy, które są pozostałościami po dawnych kompleksach Puszczy Krasnybór i Jaminy, oraz po części Puszczy Augustowskiej. Użytki rolne zajmują powierzchnię 17 095 ha, w tym grunty orne 6 282 ha (słabej jakości - V - VI klasa bonitacyjna), oraz użytki zielone 10 801 ha, które stanowią naturalną bazę rozwoju hodowli bydła i produkcji mleka.

Gleby organiczne występują głównie w dolinie Biebrzy. Na grądach śródtorfowych występują gleby mineralne brunatno-rdzawe. Na obszarach wysoczyznowych dominują gleby rdzawe wytworzone z pisków luźnych i słabo gliniastych podścielonych piaskami luźnymi oraz gleby płowe wytworzone z piasków gliniastych lekkich podścielonych średnio głęboko gliną lekką. Dominującym typem siedlisk w dolinie są torfowiska zalewane i wynurzone reprezentujące typ zasilania soligeniczny naporowy lub soligeniczny okresowo zalewany.

Lokalnie w dolinie występują podmokliska.

Tabela 2.3. Użytkowanie gruntów w gminie Sztabin (dane z 2003 roku)⁴

Gmina	ogólna powierzchnia gruntów	użytki rolne				lasy i grunty leśne	pozostałe
		razem	grunty orne	łąki i pastwiska	sady		
		w hektarach					
Sztabin	36 180	17 095	6 282	10 801	12	15 179	3 906

Jednym z czynników degradujących środowisko przyrodnicze, a w szczególności tereny użytkowane rolniczo jest erozja gleb.

W celu przeciwdziałania nasilonej erozji wietrznej należy podjąć następujące działania: wprowadzać zadrzewienia i zakrzewienia w postaci ciągów szpalerowych oraz remiz śródpolnych i śródłąkowych w obniżeniach terenowych, na miedzach, wzdłuż dróg i cieków. Tworzone enklawy zieleni oprócz funkcji ochronnej przed procesami erozyjnymi wzbogacają walory krajobrazowe oraz stanowią miejsca bytowania, migracji i rozrodu organizmów.

2.4.1. WODNE URZĄDZENIA MELIORACYJNE.

Na terenie gminy istotnym czynnikiem kształtującym warunki glebowe są wodne urządzenia melioracji podstawowej będące w zarządzie Marszałka Województwa Podlaskiego, który zadania te realizuje siłami Wojewódzkiego Zarządu Melioracji Wodnych w Białymstoku i szczegółowe urządzenia wodnych melioracji eksploatowane do tej pory przez Gminną Spółkę Wodną w Sztabinie (obecnie GSW jest w likwidacji)

2.5.ZASOBY SUROWCOWE

Na terenie gminy znajduje się 13 złóż kopalni. Między innymi eksploatowane są złoża:

- a. Złoże Cisów I, b). Złoże Kamień III, c). Złoże Krasnoborki III,
- b. Złoże Jasionowo.

Tabela 2.4. Złoża kopalni udokumentowane i zarejestrowane

Lp.	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Kopaliny towarzyszące	Powierzchnia [ha]
1	Polkowo	Torf szuwarowo - turzycowy	-	838,0
2	Polkowo	Torf szuwarowy	-	1 422,0
3	Polkowo	Torf turzycowiskowy	gytia	227,0
4	Jaziewo	Torf szuwarowo - turzycowiskowy	gytia	899,0

⁴ Stona www.stat.gov.pl.

5	Jagłowo	Torf szuwarowy	-	301,0
6	Jagłowo	Torf szuwarowy	gytia	627,0
7	Mogilnice	Torf olesowo - turzycowy	-	126,0
8	Mogilnice	Torf olesowy	-	108,0
9	Sztabin	Torf mechowskowo - szuwarowy	gytia	204,0
10	Sztabin	Torf turzycowy	-	83,0
11	Sztabin	Torf turzycowo - mechowskowy	gytia	144,0
12	Sztabin	Torf turzycowy	gytia	484,0
13	Krasnoborki	Torf turzycowo - mechowskowy	-	375,0

Wyrobyiska eksploatacyjne na terenie gminy Sztabin znajdują się w: Jagłowie (morenowe żwiry i piaski), Czarniewie (morenowy żwir z otoczkami), Sztabinie (kemowe piaski ze żwirem), Krasnoborkach (morenowy żwir z domieszką piasku i otoczkami), Kolonii Ostrowie (wydmowy piasek drobnoziarnisty).

Eksploatacja kopalin powoduje powstawanie w środowisku naturalnym zmian często nieodwracalnych. Ograniczenie się eksploatacji do jednej warstwy z równoczesnym przenoszeniem się z eksploatacją na inne złoża, powoduje niszczenie terenów oraz pozostawanie wartościowych partii złóż. Dotyczy to w szczególności wyrobisk o stosunkowo małej powierzchni, z reguły nie przekraczającej 1 ha. Zwykle są to wyrobiska o niewielkiej głębokości, czynne czasowo w miarę potrzeb. Wynikiem takiej działalności jest pokrycie terenu dużą ilością wyrobisk, często nie zagospodarowanych. Aby ograniczyć negatywny wpływ eksploatacji kopalin na środowisko należy eliminować „dziką eksploatację” i nie dopuszczać do podejmowania wydobywania kopalin bez wymaganej koncesji.

Na terenie gminy wykonywane są prace poszukiwawcze ropy naftowej i gazu ziemnego (Decyzja Ministra Środowiska)

2.6. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE

2.6.1. LASY

Największym bogactwem gminy Sztabin jest unikalna przyroda. Bogate tereny leśne są pozostałościami po dawnych puszczech Jamińskiej, Krasnoborskiej i Augustowskiej. Obfituje w bogactwo grzybów, jagód, ciekawych okazów roślin i zwierząt.

Lasy i grunty leśne gminy Sztabin zajmują 15 179 ha, co stanowi 42,0 % powierzchni gminy. Potencjalnie możliwe jest również wykorzystanie gleb powyżej IV klasy (11 088 ha) do produkcji biomasy.

Roczną produkcję drewna, możliwą do pozyskania na cele grzewcze, szacuje się na 0,5 m³/ha, co w skali gminy stanowi równowartość ok. 56 tys. GJ/r. (ok.20 % potrzeb).

Tabela 2.5. Zestawienie powierzchni lasów niepaństwowych w gminach.

Gmina	Powierzchnia ogólna jednostki (ha)	Powierzchnia lasów niepaństwowych (ha)
g. Sztabin	36 180	3 402
Powiat Augustów	165 879	10 872

2.6.2. FORMY OCHRONY PRZYRODY

Południową granicą gminy jest rzeka Biebrza, której szeroka zabagniona okolica stanowi teren Biebrzańskiego Parku Narodowego. W 1993 r. został utworzony Biebrzański Park Narodowy. Na terenie Gminy Sztabin obszar BPN zajmuje 5 565 ha. Otulina zajmuje powierzchnię 8 633 ha. Są tam unikalne w skali Europy zespoły roślinności bagiennej, rozlewiska i starorzecza, które stanowią naturalne siedliska dla ptaków i zwierząt. Teren Parku to miejsce lęgowe wielu gatunków ptaków, w tym: batalionów, żurawi, błotniaków, bocianów, czapli, kaczek, itd. Doliczono się 263 gatunków ptaków, w tym 21 gatunków z tzw. "Czerwonej Księgi" zwierząt ginących.

W gminie znajdują się 3 **rezerwaty przyrody**:

Na obszarze gminy istnieją trzy rezerwaty przyrody:

- Kozi Rynek, rezerwat leśny, powierzchnia 145,47 ha, utworzony w 1959 r., położony w Nadleśnictwie Augustów, cel ochronny: zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych typów zbiorowisk leśnych, grądowych i lęgowych, charakterystycznych dla Puszczy Augustowskiej, podstawa prawna powołania: Zarządzenie ML i PD z 12.11.1959 r. (M.P. nr 103, poz. 557);
- Glinki, rezerwat florystyczny, powierzchnia 1.81 ha, powołany w 1971 r., położony w Nadleśnictwie Augustów, cel ochronny: zachowanie ze względów naukowych

i dydaktycznych jedyne na terenie Puszczy Augustowskiej stanowiska pióropusznika strusiego, podstawa prawna powołania: Zarządzenie ML i PD z 13.10.1971 r. (M.P. Nr 53, poz. 346);

- Kuriańskie Bagno, rezerwat leśno – torfowiskowy, powierzchnia ogółem 1713.62 ha, w tym 916,48 ha się na terenie Gminy Sztabin, powołany w 1985 r., położony w Nadleśnictwie Augustów, cel ochronny: zachowanie obszaru o unikalnej geomorfologii, naturalnych, rzadko spotykanych zbiorowisk leśnych oraz stanowisk wielu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt, podstawa prawna Zarządzenie MLI PD z 20.05.1985 r. (M.P. Nr 17, poz. 134).

Cennym walorem krajobrazu gminy są **pomniki przyrody**. Są to obiekty pojedyncze, w tym pojedyncze drzewa, grupy drzew i aleje. Na terenie Gminy Sztabin znajduje się tylko pomnik przyrody dąb szypułkowy.

Tabela 2.6. Pomniki przyrody ⁵

Nr pomnika	Przedmiot ochrony	Obiekt	Miejscowość	Wiek	Obwód	Wysokość	Rok powołania
5.S	pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy		ok. 300 lat	4,2 m	30 m	1952
100.S	pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy	Krasnybór		4,30 m	27,5 m	1985
124.S	pojedyncze drzewo	Brzoza brodawkowata	Kopiec		2,5 m	31 m	1985
322.1.S	grupa drzew	Jesion wyniosły	Wilkownia		2,50 m	31 m	1986
322.2.S		Jesion wyniosły	Wilkownia		2,23 m	31 m	1986
322.3.S		Jesion wyniosły	Wilkownia		2,34 m	32 m	1986
322.4.S		Jesion wyniosły	Wilkownia		2,58 m	31 m	1986
322.5.S		Jesion wyniosły	Wilkownia		2,63 m	31 m	1986
322.6.S		Jesion wyniosły	Wilkownia		2,24 m	30 m	1986
322.7.S		Dąb szypułkowy	Wilkownia		3,62 m	29 m	1986
322.8.S		Dąb szypułkowy	Wilkownia		3,53 m	27 m	1986
335.S	pojedyncze drzewo	Olcha czarna	Kopiec		2,60 m	27 m	1993
364.S	pojedyncze drzewo	Brzoza brodawkowata	Kopiec	ok.100 lat	2,50 m	29 m	1993

⁵ Program ochrony ..., op.cit.

Nr pomnika	Przedmiot ochrony	Obiekt	Miejs- cowość	Wiek	Obwód	Wyso- kość	Rok powołania
365.S	pojedyncze drzewo	Sosna pospolita	Kopiec		2,89 m	26 m	1993
375.S	pojedyncze drzewo	Sosna pospolita			2,20 m	30 m	1986

Ochronę gatunkową regulują:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2001 r. w sprawie określenia listy gatunków roślin rodzimych dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów właściwych dla tych gatunków i odstępstw od tych zakazów (Dz. U. Nr 106, poz. 1176).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 września 2001 r. w sprawie określenia listy gatunków zwierząt rodzimych dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów dla danych gatunków i odstępstw od tych zakazów (Dz. U. z 2001 r. Nr 130, poz. 1456).

Projektowany obszar Natura 2000

Według informacji Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, po przeprowadzeniu różnych prac i uzgodnień, projektuje się włączenie do obszaru Natura 2000 cały kompleks Puszczy Augustowskiej o łącznej pow. 100 tys. ha. Projekt ten wynika z faktu występowania na terenie Puszczy zarówno siedlisk /Dyrektywa siedliskowa/ jak również gatunków ptaków /Dyrektywa ptasia/ o szczególnym znaczeniu w skali europejskiej.

3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA ZWIĄZANA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA

3.1. UJĘCIA WODY I SIEĆ WODOCIĄGOWA

Zaopatrzenie gminy w wodę w oparciu o scentralizowane systemy wodociągowe należy uznać za dostateczne. Część mieszkańców jednak zaopatruje się jeszcze w wodę z ujęć lokalnych w większości ze studni kopanych, w których jakość wody niejednokrotnie nie odpowiada normom wody pitnej, a zasoby są ograniczone i nie w pełni zaspakajają potrzeby gospodarcze i bytowo-socjalne. Istniejące zasoby wód podziemnych ujmowanych do celów bytowo-gospodarczych pozwalają zaspokoić wszelkie potrzeby gminy do 2014 roku a także w dalszej perspektywie.

Zaspokojenie tych potrzeb odbywa się w ramach realizacji programu zwodociągowania Gminy Sztabin.

Tabela 3.1. Ujęcia wody

I.p.	Nazwa ujęcia	Zasoby eksploatacyjne (m ³ /h)	Ilość i głębokość studni (m)
1.	Urząd Gminy Sztabin Ujęcie wody Sztabin(wyłączone z eksploatacji)	63,6 46,0	1. studnia 43,5 m 2. studnia 143,5 m
2.	Urząd Gminy Sztabin Ujęcie wody Jaziewo	30,3	1 studnia 102 m.
3.	Urząd Gminy Sztabin Ujęcie wody Kamień	28 24	1. studnia 33 m 2. studnia 32 m
4.	Urząd Gminy Sztabin Ujęcie wody Krasnybór	23,6 23,6	1 studnia 56,5 m. 2 studnia 56,5 m

Tabela 3.2. Sieć wodociągowa według stanu na koniec 2001 r.⁶

Wyszczególnienie	Sieć wodociągowa rozdzielcza (km)	Podłączenia do budynków mieszkalnych	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	
			(tys. m ³)	na 1 mieszk.
Sztabin	158,1	999	145 565,2	25,75
Razem powiat	684,7	6584	1474,2	24,2

3.2. SIEĆ KANALIZACYJNA I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW

Na terenie gminy Sztabin oczyszczalnia jest obiektem o nowoczesnej technologii, która gwarantuje oprócz usuwania substancji organicznych i zawiesin, także redukcję zawartości związków biogenych, tzn. azotu i fosforu. Technologie te pozwalają na osiągnięcie efektów oczyszczania wymaganych przez obowiązujące przepisy prawne.

Tabela 3.3. Oczyszczalnia ścieków

Nazwa	Rodzaj	Przepus-	Ilość	Jakość ścieków	Odbiornik	Punkty
-------	--------	----------	-------	----------------	-----------	--------

⁶ Dane GUS

zakładu; lokalizacja	oczyszczalni /rok oddania do eksploatacji	towość (m3/d)	ścieków (m3/d)	BZT ₅ (mg O ₂ / dm ³)	Zawiesina ogólna (mg/ dm ³)	Azot ogólny (mg N /dm ³)	Fosfor ogólny (mg P /dm ³)	ścieków	zlewne ścieków
SZTABIN - oczyszczalnia gminna	z podwyższonym usuwaniam biogenów / 1996	200	100	14	11	29,0	4,6	Rzeka Biebrza	1 przy oczysz- czalni

Na terenach wiejskich powiatu ścieki komunalne w większości są gromadzone w zbiornikach bezodpływowych. Funkcjonują tu również tzw. przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na terenie gminy Sztabin funkcjonuje 21 oczyszczalni przydomowych przy budynkach mieszkalnych rolników we wsiach: Jaziewo (2 szt.), Czarniawo (3 szt.), Krasnoborki (4 szt.), Lipowo (1 szt.), Budziski (1 szt.), Kopiec (1 szt.), Kopytkowo (2 szt.), Jaminy (2 szt.), Mogilnice (1 szt.), Balinka (1szt), Komaszówka (1szt), Wrotki (1szt), Jagłowo (1szt). Są to zestawy typu „Plastepur”, składające się z osadników typu Epurbloc i drenażu rozsączającego lub studni chłonnych; przepustowość średnia od 0,64 do 1,28 m³/d.

Tabela 3.4. Kanalizacja sanitarna

Wyszczególnienie	Sieć kanalizacyjna (km)*	Połączenia kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych**
Sztabin	7,0	193
Powiat Augustowski	102,7	2 753

*Sieć kanalizacyjna – sieć ogólnospławna i na ścieki gospodarcze

**Połączenia do budynków — łącznie z połączeniami do budynków zbiorowego zamieszkania

Na terenie gminy Sztabin sieć kanalizacji deszczowej nie jest zbyt dobrze rozwinięta. Na terenie gminy Sztabin długość sieci kanalizacji deszczowej wynosi 1,5 km. Brak jest urządzeń podczyszczających wody opadowe i roztopowe.

3.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Problematyka odpadów opisana została szczegółowo w Planie Gospodarki Odpadami, który stanowi integralną część niniejszego opracowania.

Poniżej przedstawiono ogólne założenia funkcjonowania Biebrzańskiego Systemu Gospodarki Odpadami.

Funkcjonowanie gospodarki odpadami winno prowadzić do realizacji podstawowego celu, jakim jest **ochrona środowiska, zagospodarowanie odpadów i minimalizacja ilości odpadów przeznaczonych do unieszkodliwienia a więc oszczędność miejsca przeznaczonego na składowisko odpadów.**

Punktem wyjścia do realizacji tych zadań jest stworzenie racjonalnego i funkcjonalnego systemu gospodarki odpadami, szczególnie uwzględniającego selektywne ich zbieranie. Dobre zaprojektowanie systemu, a następnie jego właściwa realizacja daje największe szanse powodzenia. W wyniku jego wprowadzenia zostają wyodrębnione poszczególne frakcje odpadów z jednoczesnym wskazaniem metod dalszego postępowania z nimi. Jest to szczególnie ważne z uwagi na konieczność odrębnego postępowania z poszczególnymi frakcjami (odpady zmieszane, selektywnie zebrane surowce wtórne, odpady niebezpieczne, bioodpady itd.). Dopełnieniem systemu gromadzenia i wywozu jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury technicznej do realizacji programu.

System zbiórki odpadów komunalnych dla miast i gmin Dorzecza Biebrzy

Z uwagi na fakt, że zamknięciem całego cyklu odzysku surowców wtórnych jest ich utylizacja - czyli sprzedaż lub gospodarcze wykorzystanie zebranych surowców, pojęcia powyższe są charakterystyczne dla dziedziny przetwórstwa i produkcji przemysłowej. Infrastruktura zabezpieczająca redystrybucję musi posiadać zatem charakter zakładu produkcyjnego z wszystkimi konsekwencjami z tego wynikającymi:

- zapewniona dostawa surowców - w tym przypadku będą to selektywnie dostarczane grupy odpadów;
- określona technologia przerobu dostosowana do wymogów odbiorcy;
- wyposażenie w urządzenia właściwe dla technologii;
- zapewniony zbyt lub sposób zagospodarowania produktów Zakładu Utylizacji (dostosowanie do wymogów rynku).

W celu zapewnienia maksymalnego odzysku surowców wtórnych oraz gospodarczego wykorzystania odpadów przyjęto model selektywnej zbiórki odpadów komunalnych zgodnie z założeniami przedstawionymi w punkcie 5.1. jako najbardziej

możliwy do wprowadzenia ze względów technicznych i ekonomicznych dla analizowanego terenu.

W ramach systemu zorganizowane będą niezależne podsystemy mające na celu zebranie i zagospodarowanie poszczególnych frakcji:

- odpadów zmieszanych przeznaczonych do przetworzenia i unieszkodliwienia na składowisku odpadów;
- selektywnej zbiórki surowców wtórnych przeznaczonych do sprzedaży;
- selektywnej zbiórki odpadów organicznych i odpadów zielonych;
- zbiórki odpadów problemowych;
- zbiórki odpadów wielkogabarytowych.

Odpady zmieszane w zabudowie jednorodzinnej gromadzone będą w oparciu o pojemniki 110 lub 120 litrowych. W zabudowie wielorodzinnej gromadzenie odpadów zmieszanych oparte będzie na sieci pojemników 1100 litrowych.

Selektywną zbiórkę surowców wtórnych:

w rejonach zabudowy wielorodzinnej proponuje się prowadzić metodą „u źródła” z podziałem na poszczególne ich rodzaje; Do gromadzenia odpadów stosowane będą pojemniki 360 i 1100 litrowe na surowce wtórne. Pojemniki na poszczególne rodzaje odpadów ustawione będą w bezpośrednim sąsiedztwie tworząc punkty gromadzenia odpadów.

W zabudowie jednorodzinnej w rejonach zwartych do zbiórki będą służyły worki foliowe dostępne dla poszczególnych posesji. Na terenach otwartych gmin odbiór surowców wtórnych odbywać się będzie w oparciu o sieć Wiejskich Punktów Gromadzenia Surowców Wtórnych.

Proponuje się także uzupełniający system selektywnej zbiórki surowców wtórnych na terenach wsi oparty na rozstawieniu odpowiednich pojemników w najbardziej uczęszczanych punktach (centra handlowe, szkoły, przystanki autobusowe).

Biodpady

Odpady organiczne z gospodarstw domowych gromadzone będą w specjalnych pojemnikach typu kompostowego. W posesjach jednorodzinnych pojemniki zlokalizowane będą w punktach gromadzenia, zlokalizowanych na ulicach w pobliżu kilku z nich;

Odpady zielone z posesji jednorodzinnych zbierane będą w workach papierowych lub z tworzywa naturalnego.

Odpady problemowe gromadzone będą w wyznaczonych Punktach Zbiórki Odpadów i na składowiskach odpadów komunalnych. Ponadto w określonych dniach dokonywana będzie zbiórka odpadów z gospodarstw domowych przy pomocy przystosowanego do tego celu środka transportu.

Odpady wielkogabarytowe odbierane będą w Punktach Zbiórki Odpadów, bezpośrednio w Zakładzie Utylizacji Odpadów w Stacji Przerobu Odpadów Wielkogabarytowych (SPOW) oraz w ramach okresowej zbiórki. Dostarczone do SPOW odpady demontowane będą na mniejsze elementy stanowiące surowiec wtórny, odpad przeznaczony do zagospodarowania lub zdeponowania na składowisku.

Niezbędnym elementem systemu gospodarki odpadami jest sprawnie funkcjonujący system ich odbioru. Działanie aktualnie na tym polu kilku firm daje mieszkańcom możliwość wyboru partnera do współpracy. Z drugiej zaś strony powoduje zwiększenie kosztów funkcjonowania każdej z firm (serwis, zarządzanie, itd.).

W przypadku wprowadzenia rozwiązań zgodnie z niniejszym opracowaniem konieczny będzie zakup niezbędnej ilości pojemników. Konieczne będzie jasne określenie zadań wypełnianych przez poszczególne firmy lub stworzenie jednej firmy odpowiedzialnej za realizację zadań wynikających z niniejszego opracowania. Istnieje niebezpieczeństwo odstępstw od przyjętego modelu dla poprawy kondycji finansowej firm (np. rezygnacja z selektywnej zbiórki odpadów w celu zwiększenia ilości odpadów zmieszanych, większe ilości odpadów, za które można pobierać opłaty lub poszukiwanie tanich składowisk poza obsługiwany terenem).

W celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu gromadzenia i odbioru odpadów na terenie gminy można:

- całość działań związanych z funkcjonowaniem gospodarki odpadami komunalnymi powierzyć jednej z firm działających na omawianym terenie,

- zdecentralizować system odbioru odpadów zwiększając kontrolę nad realizacją zadań przez każdą z firm wynikających z modelu;
- odbiór selektywnie gromadzonych surowców wtórnych powierzyć jednej z firm przy zachowaniu decentralizacji zbiórki pozostałych odpadów.
- wprowadzić system opłat za zbiórkę, transport i składowanie odpadów pozwalających na samofinansowanie systemu gospodarki odpadami komunalnymi lub stosować dopłaty systemowe.

3.4. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ

Zmiany klimatu, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, degradacja chemiczna gleb jest wynikiem oddziaływania człowieka na środowisko. Emisja do atmosfery gazów: dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, tlenków azotu jest głównym problemem ekologicznym. Źródłem tych gazów jest spalanie paliw, głównie dla celów energetycznych. Należy podejmować więc działania zmierzające do zmniejszenia energochłonnych procesów produkcyjnych, zmiany struktury zużywanych paliw, a także wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz bezemisyjnych. W Polsce głównym źródłem energii cieplnej jest węgiel kamienny.

W Gminie Sztabin zaopatrzenie w ciepło na potrzeby grzewcze i ciepłej wody jest realizowane głównie w sposób indywidualny przez mieszkańców gminy. W niewielkim stopniu występuje zabudowa wielorodzinna. Niewielkie zapotrzebowanie ciepła w obiektach publicznych, rozproszenie zabudowy i małe jednostkowe zapotrzebowanie ciepła wynikające z charakteru zabudowy nie sprzyjają tworzeniu scentralizowanej gospodarki cieplnej. Gospodarstwa domowe wykorzystują piece węglowe i trzony kuchenne. W obiektach użyteczności publicznej i zabudowie wielorodzinnej znaczny udział mają kotłownie opalane drewnem. Zespoły Szkół Samorządowych w Sztabinie i w Krasnymborze są ogrzewane olejem opałowym lekkim. Szkoły Podstawowe w Jaziewie i w Jaminach są ogrzewane drzewem, Szkoła Podstawowa w Jastrzębnej II jest ogrzewana energią elektryczną.

4. ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Zasoby i walory środowiska ulegają licznym zagrożeniom. Źródła zagrożeń są wewnętrzne, zlokalizowane na terenie gminy i zewnętrzne, w tym znacznie oddalone.

4.1. ZANIECZYSZCZENIE ATMOSFERY I EMISJA HAŁASU

Największą część emisji zanieczyszczeń stanowi emisja pochodząca z energetycznego spalania paliw w kotłowniach lokalnych, jak również pochodząca z ruchu dużej ilości pojazdów samochodowych tranzytowych i lokalnych.

Dwutlenek siarki emitowany jest przede wszystkim przez kotłownie lokalne, przy spalaniu zanieczyszczonego węgla i oleju opałowego. Tlenki azotu pochodzą ze spalania węgla, koksu, gazu i benzyn (transport samochodowy). Pyły - emitowane są do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych.

Również zanieczyszczeniem powietrza jest fluor pochodzący ze spalania węgla oraz ołów, pochodzący z transportu samochodowego.

Średnie stężenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza w okresie zimowym jest kilka razy wyższe niż w okresie letnim.

Istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza są tradycyjne kotłownie bądź trzony kuchenno – piecowe w prywatnych budynkach mieszkalnych.

Podstawowym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy są procesy spalania paliw stałych (węgla, koksu i drewna) w indywidualnych paleniskach w budynkach jednorodzinnych wolnostojących i w zabudowie zagrodowej. Specyfika gminy wiejskiej sprawia, że zabudowa wielorodzinna ma tutaj znaczenie minimalne.

Podobnie niewielkie znaczenie w bilansie emisji stanowią obiekty użyteczności publicznej: Urząd Gminy Sztabin, 5 Szkół Podstawowych, 2 Gimnazja, GOK, Biblioteka, Ośrodek Zdrowia, ogrzewane piecami na odpady z drewna lub olejem opałowym i w niewielkiej części energią elektryczną.

Na terenie gminy nie występują specyficzne ani większe zakłady produkcyjne i usługowe o istotnym znaczeniu dla zagadnień zanieczyszczenia powietrza. Znajduje się tu m.in.: masarnia, dwa tartaki, piekarnia, warsztaty napraw samochodów, stacja paliw oraz

sklepy i punkty usługowe. Ich pominięcie w bilansie emisji nie ma istotnego wpływu na obraz całości.

Teren Biebrzańskiego Parku Narodowego, nie był dotychczas narażony na znaczną emisję zanieczyszczeń: sporadycznie występują tu niewielkie skupiska zabudowy - źródła niskiej emisji, minimalny jest również (poza odcinkiem drogi krajowej) ruch pojazdów samochodowych. Stężenia zanieczyszczeń na obszarze Parku są niewielkie i należy dążyć do ich utrzymania.

Zagrożenie może stanowić przecinanie obszaru BPN trasami komunikacyjnymi o znacznym natężeniu ruchu.

Gmina Sztabin należy do obszaru o małym zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego, do strefy A wg klasyfikacji stref pod kątem ochrony zdrowia oraz z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin.

Hałas to dźwięki o częstotliwościach od 16 do 16 000 Hz. Hałas można podzielić na:

- przemysłowy,
- drogowy.
- komunalny (w miejscach publicznych, w pomieszczeniach mieszkalnych).

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku, określony rozporządzeniem Ministra Środowiska, w zależności od rodzaju terenu i źródła emisji, w porze dziennej wynosi od 60 do 75 dB, w porze nocnej za. od 45 do 67dB⁷. Z badań Państwowego Zakładu Higieny wynika, że granicą, powyżej której hałas należy traktować jako uciążliwy, jest poziom 60-65 dB.

W odniesieniu do hałasu komunikacyjnego przyjęto (dane PZH), iż jest on mało uciążliwy poniżej 52 dB, średnio uciążliwy w przedziale od 52 do 62 dB, o dużej uciążliwości w granicach 63-70 dB i o bardzo dużej uciążliwości powyżej 70 dB. Hałas powyżej 85 dB jest już uznawany za szkodliwy, długotrwałe jego oddziaływanie może powodować uszkodzenia słuchu z jego utratą włącznie.⁸

⁷ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 roku w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. nr 8 poz. 81)

⁸ WIOŚ, *Raport o stanie środowiska województwa pomorskiego*, 2001

4.2. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE

Promieniowanie elektromagnetyczne to stosunkowo nowe zanieczyszczenie środowiska.

Źródła pól elektromagnetycznych stanowią linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV oraz związane z nimi stacje elektroenergetyczne.

Do punktowych źródeł promieniowania niejonizującego należą m.in.:

- pojedyncze nadajniki radiowe,
- stacje bazowe telefonii komórkowej analogowej CENTERTEL i cyfrowej GSM 900 instalowane na specjalnych masztach,
- urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne pracujące w zakładach przemysłowych, ośrodkach medycznych oraz będące w dyspozycji policji i straży pożarnej.

Przy obecnym stanie wiedzy i badań w tym zakresie, określenie wpływu fal elektromagnetycznych na środowisko i zdrowie ludzi na danym obszarze jest niemożliwe.

W przypadku stacji bazowych telefonii komórkowej pola elektromagnetyczne są wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi.

Brak stałego monitoringu w zakresie elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego uniemożliwia ocenę stopnia zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego wokół obiektów i urządzeń będących jego źródłem.

4.3. ZAGROŻENIE ELEMENTÓW BIOTYCZNYCH

Transport jest poważnym źródłem zanieczyszczenia środowiska. W ostatnich latach w Gminie nastąpił gwałtowny rozwój transportu drogowego, a wraz z nim pojawiły się nowe zagrożenia środowiska. Prawie dwukrotnie wzrosła liczba prywatnych samochodów. Towarzyszy temu niedostateczny rozwój sieci dróg, co powoduje większą emisję substancji i hałasu do środowiska. Spaliny i hałas komunikacyjny stwarzają duże zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. Wzrastająca liczba samochodów, często starych, wyeksploatowanych – to także źródło dużej ilości odpadów.

Zagrożeniem środowiska jest więc transport pod każdą postacią, a więc drogowy, kolejowy oraz przebiegające przez teren gminy linie energetyczne.

Dużym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego, a w dalszej konsekwencji zdrowia ludzi może być nieprzemyślana i chaotyczna działalność człowieka nie uwzględniająca zasad ochrony środowiska.

W przypadku awarii (uszkodzenia) cystern lub w następstwie katastrofy drogowej istnieje realne zagrożenie skażenia ludności i środowiska wokół tras przewozu. W gminie głównym źródłem potencjalnych awarii jest transport drogowy.

Przez teren gminy przebiega 12,5 km drogi krajowej nr 8 Augustów – Suchowola, 10 km dróg wojewódzkich i 87 km dróg powiatowych. Średnie natężenie ruchu pojazdów samochodowych wynosi 4628 poj./dobę na drodze krajowej i ok. 1142 poj./dobę na drodze wojewódzkiej.

Realizacja zadań związanych z utrzymaniem, modernizacją i przebudową sieci dróg będących w zarządach Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych, Zarządu Województwa Podlaskiego należy do zarządcy drogi.

Do zadań gminy należy utrzymanie rezerw terenowych dla modernizacji drogi wojewódzkiej, w tym rezerwy terenu dla nowych przebiegów, skrzyżowań, wiaduktów i węzłów.

Na terenie gminy mogą powstać groźne w skutkach pożary. Zagrożonymi rejonami są jednostki osadnicze, w których dominuje zabudowa niska i zwarta wykonana w z materiałów palnych.

Do najczęstszych czynników zagrażających środowisku przyrodniczemu na terenie gminy należą:

- wypalanie łąk w Biebrzańskim Parku Narodowym,
- pożary na obszarze Puszczy Augustowskiej.

Gwałtowne burze z gradobiciem, czyniące znaczne spustoszenia w zagrodach i na polach są również dużym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego. Susza, powoduje wyschnięcie cieków, obniżenie się poziomu wód gruntowych, znaczne obniżenie się poziomu wód w rzekach. Skutkiem suszy jest więc zwiększenie stężeń zanieczyszczeń w wodach, śnięcie ryb w rzekach, usychanie upraw rolnych i leśnych.

W Gminie Sztabin występuje zagrożenie powodziowe. Jest to powodowane okresowym wzbieraniem wód rzeki Biebrzy.

W dolinach Biebrzy w okresie powodzi może zachodzić potrzeba ewakuacji 1 rodziny ze wsi Jasionowo koło Dębowa, wraz z inwentarzem żywym. W przypadku wystąpienia powodzi akcją ratunkową kieruje Gminny Zespół Reagowania w Sztabinie.

5. EDUKACJA EKOLOGICZNA

Konieczność działania na rzecz edukacji ekologicznej wynika z zapisów zawartych w ustawie „Prawo ochrony środowiska”. W art. 77 ustawy omówiono obowiązek włączenia problematyki ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju do programu nauczania we wszystkich typach szkół, jak również na wszystkich kursach, które podnoszą kwalifikacje zawodowe obywateli. Edukacja ekologiczna na terenie gminy jest prowadzona na wielu płaszczyznach i różnymi metodami. Ze względu na zróżnicowanie wieku osób do których jest skierowana, edukację prowadzą: Urząd Gminy i jednostki oświatowe.

Bardzo ważnym elementem edukacji ekologicznej są liczne wycieczki organizowane dla dzieci i młodzieży szkolnej do miejsc, które zachowały przyrodę mało zniszczoną i przekształconą, czyli do parków krajobrazowych, narodowych i rezerwatów przyrody.

Edukacja na etapie szkoły polega przede wszystkim na wprowadzeniu do programu nauczania dodatkowych godziny zajęć z ekologii, a dzieci i młodzież realizują zadania programowe przy użyciu: wycieczek, gazetek szkolnych, różnorodnych akcji, wystawek, pogadanek, spotkań. Organizowane są konkursy selektywnej zbiórki odpadów oraz program pn. *Biebrzańskie Rady na Odpady*. Młodzież co roku aktywnie uczestniczy w akcji *Sprzątanie Świata*. Często organizowane są wyprawy studyjne do gminnej oczyszczalni w celu poznania zasad funkcjonowania urządzeń oczyszczalni, sposobu działania itp. Młodzież czynnie włącza się w różnego rodzaju działania, np. uczestniczy w organizacji *Światowego Dnia Mokradeł* wspólnie z Biebrzańskim PN.

Edukacja ekologiczna nie ogranicza się tylko do dzieci i młodzieży, ale ich adresatami są wszyscy mieszkańcy terenu gminy.

W gminie ukazuje się lokalna gazeta pn. *Nasz Sztabiński Dom*, w której są publikowane artykuły dotyczące ochrony środowiska w gminie. Ośrodek Doradztwa

Rolniczego w Augustowie organizuje szkolenia dla rolników dotyczące racjonalnego gospodarowania oraz zagadnień ochrony środowiska.

6. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

Proces zarządzania obejmuje następujące czynności: planowanie, organizowanie, decydowanie, motywowanie, kontrolowanie. W każdym systemie zarządzania można wyodrębnić sferę procesów realnych i sferę regulacji. Sfera procesów realnych obejmuje działalność człowieka skierowaną bezpośrednio na podmioty materialne i przekształcenie materii, a sfera regulacji – całość procesów informacyjnych, myślowych i decyzyjnych, podejmowanych z myślą o kształtowaniu systemu sfery realnej.

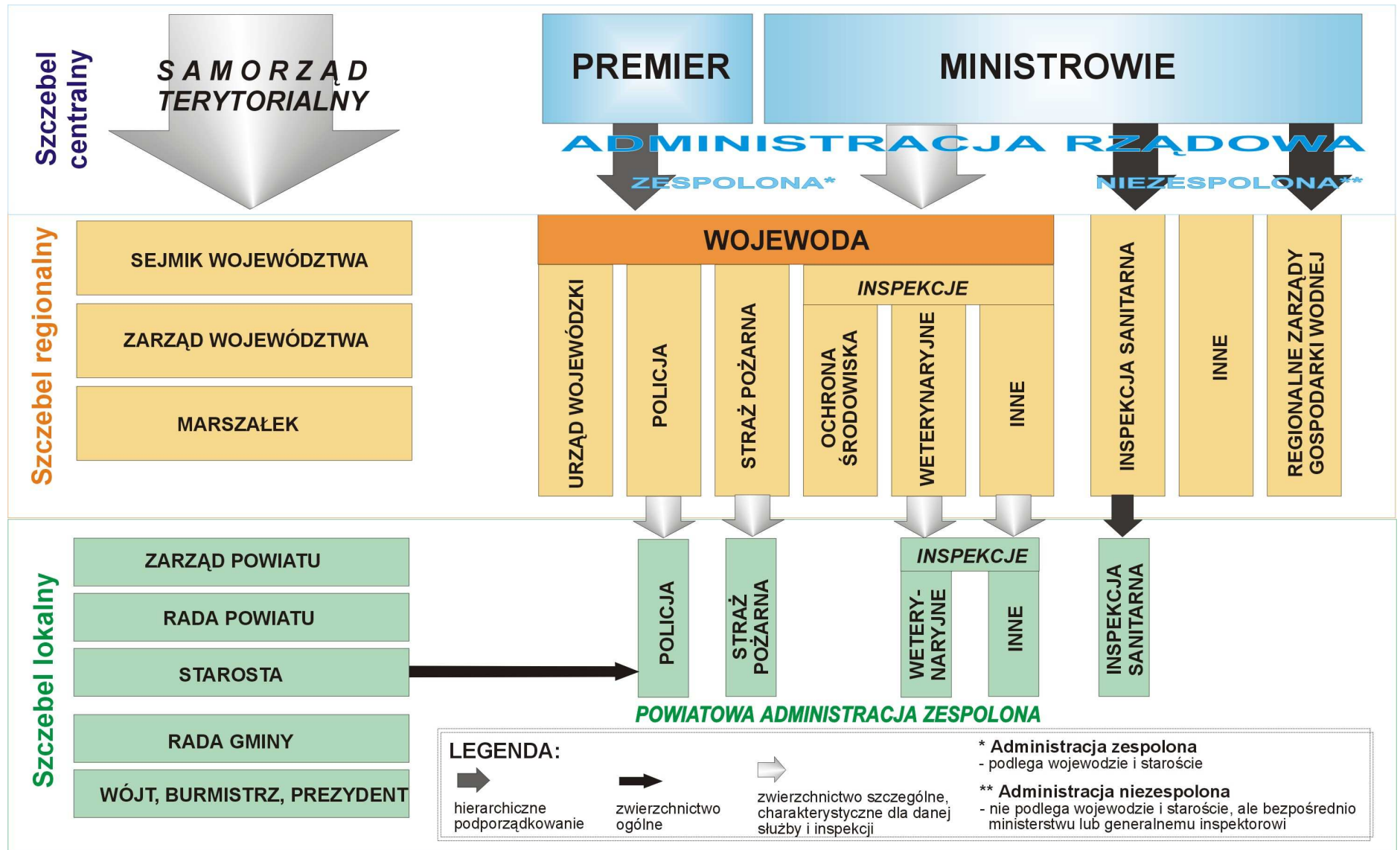
Wyodrębnioną i odpowiednio uporządkowaną część rzeczywistości, która jest związana z zarządzaniem, użytkowaniem, ochroną i kształtowaniem środowiska przyrodniczego, nazywamy **systemem zarządzania (sterowaniem) środowiskiem**. System ten jest złożony i niejednorodny.⁹

Reforma ustrojowa państwa spowodowała znaczące zmiany w strukturze organizacyjnej ochrony środowiska. Struktura ta jest obecnie niezwykle złożona. Funkcjonuje na 4 poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Nowy podział kompetencji wprowadzony z dniem 1 stycznia 1999 r., a następnie zmieniony nowymi regulacjami prawa ekologicznego, stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska.

Na schemacie poniżej przedstawiono w uproszczony sposób podstawową strukturę administracji publicznej w Polsce, która realizuje także zadania związane z zarządzaniem środowiskiem.

⁹ B. Poskrobko, *Zarządzanie środowiskiem*, Polskie Wydawnictwo ekonomiczne, Warszawa 1998.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY SZTABIN

Do organów ochrony środowiska należą:

- Organy decyzyjne państwa: Sejm wraz z Senatem i Prezydentem oraz Rada Ministrów.
- Centralne organy administracji państwowej: premier, ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, ministerstwa i urzędy centralne.
 - *Minister Środowiska* – odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych
- Terenowe organy administracji rządowej: wojewodowie i urzędy wojewódzkie.
 - *Wojewoda* – wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o oddziaływaniu na środowisko, obejmujące ochroną konserwatorską cenne formy ochrony przyrody, realizuje zadania z zakresu łowiectwa, nadzoru nad lasami prywatnymi
- Samorządy terytorialne: gminne, powiatowe, wojewódzkie.
 - *Wójt, burmistrz, prezydent miasta* (rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami, wycinaniem drzew, krzewów, utrzymaniem zieleni, realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, ciepło, energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych, realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy),
 - *Starosta* – główny decydent w ochronie środowiska, wydający decyzje dla przedsięwzięć, które są klasyfikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko (spis decyzji poniżej), sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, ochroną przyrody, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rodzaje decyzji środowiskowych, które wydaje starosta:

- pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,

- pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska,
- pozwolenie na emitowanie pól elektromagnetycznych,
- decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
- pozwolenie zintegrowane,
- pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód ,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych,
- pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
- pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów,
- decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami niebezpiecznymi,
- pozwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania, transportu odpadów,
- koncesje na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (bez użycia materiałów wybuchowych i na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m³,
- zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji.

- *Marszałek Województwa* – zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych, uchwała wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego, strategię rozwoju województwa i program ochrony środowiska, sprawuje kontrolę nad WFOŚiGW.

- Jednostki gospodarcze (produkcyjne i usługowe)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Nowy podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych.

Oprócz wyżej wymienionych zadań starosty, określone zadania w zakresie ochrony środowiska należą do Rady i Zarządu Powiatu.

Rada Powiatu :

- uchwała Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami,
- co 2 lata analizuje raporty z realizacji Programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami,
- ustanawia obszary ograniczonego użytkowania wokół niektórych instalacji (składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, oczyszczalni ścieków, tras komunikacyjnych, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej),
- wyraża zgodę na powołanie społecznej straży rybackiej.

Władze Gminy odpowiadają za następujące zadania z zakresu gospodarki środowiskiem:

1. ochronę środowiska – najczęściej poprzez wprowadzanie zakazów i nakazów dotyczących sposobu użytkowania powierzchni, przestrzeni i zasobów naturalnych oraz poprzez organizacyjno – finansowe stwarzanie podstaw do budowy komunalnych urządzeń ochrony środowiska.
2. zarządzanie środowiskowe gminą
3. promowanie zasad zrównoważonego rozwoju
4. opracowywanie i realizację programów ekorozwoju gminy, jak np. program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami czy strategia zrównoważonego rozwoju
5. opracowywanie i realizacji jednostkowych proekologicznych dokumentów, jak np. dot. ograniczenia niskiej emisji, stworzenia parku itp.

Do zadań własnych Gminy z zakresu środowiska należy:

- ład przestrzenny
- gospodarka terenami
- ochrona środowiska
- dbałość o infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska (wodociągi, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów)
- zieleń komunalna i zadrzewianie
- utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy
- tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów
- organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami
- zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach
- organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych
- zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego
- edukacja ekologiczna
- opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego
- wprowadzanie form ochrony przyrody

- ustanawianie parków wiejskich i miejskich
- opiniowanie rocznych planów łowieckich
- współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów
- ustalanie statutu uzdrowiska
- opiniowanie powołania i odwołania naczelnego lekarza uzdrowiska.

Oddziaływanie Gminy na środowisko naturalne może być **bezpośrednie**, jak w przypadku:

- zużycia energii, wody i innych materiałów przez pracowników urzędu
- recykling odpadów biurowych
- transport pracowników
- emisja zanieczyszczeń do atmosfery

i **pośrednie**, jak w przypadku:

- gospodarki komunalnej i mieszkaniowej
- zaopatrzenia mieszkańców w wodę
- odprowadzania ścieków
- gospodarki odpadami
- edukacji ekologicznej

Władze gminne mogą wykonywać swe zadania z zakresu gospodarowania środowiskiem dzięki instrumentom finansowym i prawnym, takim jak:

- wydawanie zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów
- kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień
- ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urządzeń uciążliwych dla środowiska
- nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska
- określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych
- nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego.

Rada Gminy oddziałuje na środowisko pośrednio, poprzez:

1. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
2. uchwalanie budżetu gminy
3. uchwalanie planów gospodarczych i rozwojowych mikroregionu
4. ustalanie zakresu działań jednostek pomocniczych
5. uchwalanie podatków i opłat lokalnych, w tym np. stawek za usuwanie i unieszkodliwianie odpadów, czy
6. podejmowanie decyzji odnośnie współpracy z innymi jednostkami, jak np. tworzenie związku gmin itp.

Ochrona środowiska niejednokrotnie jest także realizowana przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

7. PODSUMOWANIE ANALIZY

Wybór właściwej drogi rozwoju i zarządzania strategicznego regionem musi się opierać na rzetelnej analizie oddziaływania różnych czynników rozwoju w aktualnej sytuacji. Zgromadzenie wszelkich dostępnych i istotnych danych przy opracowaniu Programu Ochrony Środowiska oraz ich analiza połączona z wnioskowaniem stanowi podstawę przy opracowaniu tego typu dokumentów. Wiodącym narzędziem stosowanym do oceny czynników rozwoju przy uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych jest analiza SWOT.

W ramach uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych analizowano następujące obszary:

- Ochrona wód,
- Gospodarka wodno – ściekowa,
- Warunki glebowe,
- Środowisko przyrodnicze,
- Ochrona atmosfery,
- Gospodarka odpadami,
- Gospodarowanie zasobami środowiska.

Poniżej w tabeli przedstawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

Tabela 7.1. Analiza SWOT

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
OCHRONA WÓD	
<ul style="list-style-type: none"> - wysokie zasoby wód podziemnych, - położenie gminy w zlewni rzeki o szczególnym znaczeniu funkcjonalnym, - dobra jakość wód powierzchniowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - zagrożenie skażeniem wód podziemnych
GOSPODARKA WODNO - ŚCIEKOWA	
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki stopień zwodociągowania, - nowoczesna oczyszczalnia ścieków, 	<ul style="list-style-type: none"> - niski stopień skanalizowania,
WARUNKI GLEBOWE	
<ul style="list-style-type: none"> - niski stopień degradacji powierzchni ziemi, - wysoki procent gruntów zmeliorowanych, 	<ul style="list-style-type: none"> - zła jakość gleb, - niewłaściwa konserwacja wodnych urządzeń melioracji szczegółowych ,
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> - Obszary chronionego krajobrazu, rezerваты, - duży potencjał przyrodniczy i kulturowy - duże kompleksy leśne 	<ul style="list-style-type: none"> - mała odporność biologiczna drzewostanów na gruntach pozarolnych,
OCHRONA ATMOSFERY	
<ul style="list-style-type: none"> - czyste powietrze, - dostępność paliw ekologicznych, - dobre warunki wietrzne dla siłowni wiatrowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - niewykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, - brak gazyfikacji gminy, - brak zorganizowanego systemu zaopatrzenia w ciepło, - do 10,00 % ogółu mieszkańców wykorzystuje węgiel, - brak rozpoznania oddziaływania źródeł promieniowania elektromagnetycznego.
GOSPODARKA ODPADAMI	
<ul style="list-style-type: none"> - kompleksowe rozwiązanie systemu 	<ul style="list-style-type: none"> - składowanie jako dominujący sposób

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
gospodarki odpadami stałymi w ramach Związku Komunalnego „Biebrza”, - rozwijanie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.	unieszkodliwiania odpadów, - brak systemu zbierania padliny, odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych, - niedostateczny poziom zbiórki odpadów komunalnych, sprzyjający nielegalnemu składowaniu odpadów komunalnych w miejscach do tego nie przeznaczonych.
GOSPODAROWANIE ZASOBAMI ŚRODOWISKA	
- kształcenie na rzecz zrównoważonego rozwoju, - udział społeczeństwa w aktywnych działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska.	- niedostateczny stopień świadomości ekologicznej społeczeństwa, - niski poziom socjalny części społeczeństwa,
Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
- integracja z UE i wpływ środków pomocowych, - regulacje ogólnokrajowe i międzynarodowe zobowiązujące do podniesienia jakości środowiska, - proces decentralizacji zarządzania środowiskiem, - postęp technologiczny, - korzystne warunki środowiska do wdrażania programów rolno-środowiskowych, - system Natura 2000, - popyt w krajach UE na żywność produkowaną metodami ekologicznymi.	- niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa, - częste zmiany przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska, - niedostateczne rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych). - niedostateczna pula środków finansowych

Przytoczone w tabeli główne obszary tematyczne mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń oddziałujących na środowisko gminy są kwintesencją wypracowanej w dyskusji listy szans i problemów. Właściwe ich odczytanie i pogrupowanie tematyczne doprowadziło do skondensowanej listy zagadnień, z

którymi należy się uporać w dążeniu do osiągnięcia sukcesu podczas realizacji strategii. Rezultat analizy SWOT pozwolił wypracować priorytety i działania Programu Ochrony Środowiska.

Gmina dysponuje wieloma atutami, od których racjonalnego wykorzystania zależy powodzenie podejmowanych działań w ramach określonych celów strategicznych i zadań.

Wykonana analiza SWOT umożliwiła rozpoznanie i ocenę oraz ukazała potencjalne zagrożenia i kierunki ochrony środowiska.

III. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA I WOJEWÓDZTWA

Polityka ekologiczna jest to świadoma i celowa działalność władz różnych szczebli w odniesieniu do środowiska przyrodniczego. Polityka określa cele, metody i środki zarządzania środowiskiem. Poniższe zapisy zostały wyprowadzone z obowiązujących dokumentów wyższego rzędu.

1. ZASADY I CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” jest realizacją ustaleń ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, która w art. 13 – 16 wprowadza obowiązek przygotowania i aktualizowania co 4 lata polityki ekologicznej państwa.

W 1990 r. powstał pierwszy dokument „Polityka ekologiczna państwa”, przyjęty przez Radę Ministrów, a następnie w 1991 r. zaakceptowany przez Sejm i Senat RP. W 2000 r. została sporządzona „II Polityka ekologiczna państwa”, która w 2001 r. została zaakceptowana przez Parlament. Ustala ona cele ekologiczne do 2010 i 2025 r. Opracowany w 2002 r. „Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, na lata 2002 – 2010” jest dokumentem o charakterze operacyjnym, tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, zgodnie z polityką ekologiczną

państwa w latach 2002 – 2010, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Politykę ekologiczną, obejmującą lata 2003 – 2006 oraz 2007 – 2010, należy traktować jako aktualizację i uszczegółowienie długookresowej „II Polityki ekologicznej państwa”, przede wszystkim w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska.

W Unii Europejskiej funkcjonują średniookresowe programy działań na rzecz środowiska, tak więc dostosowana do wymagań nowej ustawy „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” wpisuje się również w funkcjonującą w tej dziedzinie praktykę. Aktualny, szósty program takich działań obowiązuje właśnie do 2010 r. Jest to tym bardziej warte podkreślenia, że znaczną część objętych „Polityką ...” działań Polska będzie realizować już jako członek Unii.

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” została przygotowana i będzie realizowana równolegle ze sporządzonym, wielokrotnie aktualizowanym „Narodowym programem przygotowania do członkostwa”, a zwłaszcza przyjętym dokumentem zawierającym końcowe ustalenia i przyjęte przez Polskę zobowiązania (CONF-PL 95/01).

Ustawa Prawo ochrony środowiska w art. 13 stwierdza, że polityka ekologiczna państwa ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska.

We współczesnym świecie oznacza to przede wszystkim, że polityka ta powinna być elementem równoważenia rozwoju kraju i harmonizowania z celami ochrony środowiska celów gospodarczych i społecznych. Oznacza to także, że realizacja polityki ekologicznej państwa w coraz większym stopniu powinna dokonywać się poprzez zmiany modelu produkcji i konsumpcji, zmniejszenie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki oraz stosowanie najlepszych dostępnych technik i dobrych praktyk gospodarowania, a dopiero w dalszej kolejności poprzez typowo ochronne, tradycyjne działania takie jak oczyszczanie gazów odlotowych i ścieków, unieszkodliwianie odpadów.

Oznacza to również, że aspekty ekologiczne powinny być obligatoryjnie włączane do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Nadrzędną wartością w polityce ekologicznej państwa jest człowiek, co oznacza, że zdrowie społeczeństwa, komfort środowiska, w którym żyją i pracują ludzie, życie obywatela są głównym kryterium realizacji polityki ekologicznej na każdym szczeblu. Polityka ekologiczna państwa ma służyć zaspokojeniu rosnących potrzeb człowieka.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju, która uzyskała prawo obywatelstwa wśród społeczeństw świata w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych.

Właściwemu osiąganiu celów polityki ekologicznej sprzyja przestrzeganie następujących zasad:

- Zasada równorzędności polityki ekologicznej, gospodarczej i społecznej.
- Zasada integralności polityki ekologicznej z każdą wyodrębnioną polityką sektorową - w skali państwa z polityką międzynarodową, (uwzględnienie celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi).
- Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego i jednakowego obowiązku jego ochrony.
- Zasada „zanieczyszczający płaci” (odpowiedzialność za skutki zanieczyszczenia i stwarzania zagrożeń ponosi jednostka użytkująca zasoby środowiska),
- Zasada uspołecznienia przez stworzenie warunków do uczestnictwa obywateli,
- Zasada ekonomizacji polityki ekologicznej, czyli osiągania postawionych celów minimalnym nakładem sił i środków.
- Zasada przezorności (podwojenie działań, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo wystąpienia problemu),
- Zasada prewencji (podejmowanie działań zabezpieczających na wszystkich etapach realizacji przedsięwzięć),

- Zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- Zasada subsydiarności (stopniowe przekazywanie kompetencji i uprawnień na niższych szczeblach zarządzania środowiskiem),

Cele polityki ekologicznej państwa przedstawione są poniżej:

Rozdział: Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody.

Poprawa środowiska ma nastąpić między innymi w skutek następujących działań:

- utworzenia Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000,
- znacznego wzrostu lesistości w Polsce z 28,5 % w 2001 roku do ok. 30% w 2020 roku,
- ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów,
- ochrony terenów wodno – błotnych,
- racjonalizacji użytkowania wody,
- zmniejszenia materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- ochrony gleb,
- ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych,
- kształtowania stosunków wodnych i ochrony przed powodzią.

Główne cele polityki to:

w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

- utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- zwiększenie powierzchni obszarów chronionych (do 1/3 terytorium kraju),
- renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów i siedlisk,
- restytucja wybranych gatunków
- ochrona zasobów gleb użytkowanych przyrodniczo przed ich wyłączeniem z tego użytkowania,

- rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych,
- zwiększenie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną,
- rozwój prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznania zagrożeń bioróżnorodności,
- utrzymanie krajobrazu rolniczego, zwiększenie wsparcia dla rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- zapewnienie ochrony i racjonalnego gospodarowania bioróżnorodnością,
- wzrost stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa i władz lokalnych,
- zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych,
- zapewnienie przeciwdziałania wprowadzania obcych gatunków, zagrażających integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk.

w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów

- wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych,
- dalsze zwiększanie lesistości, stałe powiększanie zasobów leśnych,
- rozszerzanie zasięgu renaturalizacji obszarów leśnych,
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
- wdrożenie zasad ochrony i powiększenie różnorodności biologicznej w lasach na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym,
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
- zapewnienie ochrony leśnych zasobów genowych,
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody, użytkowanie zasobów leśnych,
- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenie śródleśnych zbiorników wodnych,
- utrzymanie i wzmacnianie społeczno – ekonomicznej funkcji lasów,
- ochrona gleb leśnych,

- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej,
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym,
- poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych.

w zakresie ochrony gleb

- przeciwdziałanie przejmowania gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne,
- podniesienie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości eksploatacji gleb,
- doskonalenie struktur organizacyjnych zajmujących się problematyką ochrony gleb, racjonalnego ich użytkowania, przygotowania programów działań w tym zakresie,
- wprowadzenie w rolnictwie sposobu produkcji zgodnego z ustawą o rolnictwie ekologicznym,
- objęcie monitoringiem gleb, rejestracji zmian fizycznych, chemicznych i biologicznych wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji oraz oddziaływania różnych negatywnych czynników,
- przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych),

w zakresie ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych

- ograniczenie wydobycia kopalin, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca,
- zwiększenie efektywności wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż,
- objęcie ochroną zasobów wód podziemnych, zwłaszcza głównych zbiorników tych wód,
- poszerzanie wiedzy o budowie geologicznej Polski i kontynuowanie prac w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych złóż,

- ograniczanie naruszeń środowiska, towarzyszących eksploatacji kopalni i pracom geologicznym.

w zakresie biotechnologii i organizmów zmodyfikowanych genetycznie

- podnoszenie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- rozwijanie współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa biologicznego.

Rozdział: Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii.

Poprawa środowiska ma nastąpić między innymi wskutek następujących działań:

- wprowadzenie wskaźników wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności produkcji do systemu statystyki publicznej.
- Budowa instalacji wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych,
- Zorganizowanie Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej i zreorganizowanie regionalnych zarządów

Główne cele polityki to:

w zakresie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki:

- Wprowadzenie systemu kontroli wodochłonności produkcji,
- Ograniczenie zużycia wody z wód podziemnych,
- Zmniejszenie energochłonności i materiałochłonności poprzez wprowadzenie nowoczesnych technologii,
- Intensyfikacja stosowania obiegów zamkniętych oraz wtórnego wykorzystania mniej zanieczyszczonych ścieków,

w zakresie wykorzystania energii odnawialnej:

- Wzrost produkcji ze źródeł odnawialnych,

w zakresie kształtowania stosunków wodnych i ochrony przed powodzią:

- Eliminowanie wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe,
- Racjonalizacja zużycia wody,
- Efektywna ochrona przed powodzią,

Rozdział: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i wzrost bezpieczeństwa ekologicznego.

Poprawa jakości środowiska i wzrost bezpieczeństwa ekologicznego ma nastąpić między innymi wskutek podjęcia działań dotyczących:

- jakości wód,
- jakości powietrza,
- gospodarowania odpadami,
- bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego,
- poważnych awarii przemysłowych
- oddziaływania hałasu.
- oddziaływania pól elektromagnetycznych.

Główne cele polityki to:

w zakresie jakości wód:

- osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wszystkich rodzajów wód pod względem jakościowym i ilościowym,
- zapobieganie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania „u źródła”,
- ochrona wód Morza Bałtyckiego przed substancjami biogennymi i niebezpiecznymi oraz przed nadmiernym eksploatowaniem zasobów żywych,
- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia,
- zlewniowe zarządzanie gospodarką wodną i jakością wód,

w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem:

- poprawa stanu czystości powietrza,
- uzyskanie norm emisyjnych wymaganych przez przepisy UE,

- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń „u źródła”,
- coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie,
- wprowadzanie norm ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w procesie produkcyjnym (w pełnym cyklu życia produktów i wyrobów),

w zakresie gospodarowania odpadami:

- pełne wprowadzanie w życie regulacji prawnych dot. odpadów,
- zapobieganie powstawania odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”,
- zwiększenie poziomu odzysku odpadów,
- stwarzanie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi,
- zbudowanie krajowego systemu unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,

w zakresie bezpieczeństwa chemicznego:

- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym,
- harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń,

w zakresie poważnych awarii:

- eliminowanie lub zmniejszenie skutków dla środowiska z tytułu poważnych awarii,
- sporządzenie ocen ryzyka obiektów, planów operacyjno – ratowniczych wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem,
- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych,
- wprowadzenie systemu ubezpieczeń ekologicznych,

w zakresie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego:

- zmniejszenie skali narażania ludności na ponadnormatywny poziom hałasu,
- nie dopuszczanie do pogorszenia się klimatu akustycznego tam, gdzie obecnie sytuacja jest korzystna,
- kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego,

- stworzenie struktur zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych,
- kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniących funkcje ochronne,
- harmonizacja polskich przepisów z odpowiednimi dyrektywami UE,
- poprawa systemu transportu zbiorowego,
- produkcja urządzeń i pojazdów o hałaśliwości zgodnej z normami międzynarodowymi,

w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu:

- włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego,
- zintegrowanie polskiej polityki ochrony klimatu z polityką UE,
- wypełnienie przez Polskę zobowiązań do redukcji emisji gazów cieplarnianych o 6 % w stosunku do roku bazowego,
- zapewnienie realizacji polityki ochrony klimatu na poziomie sektorów gospodarczych i przedsiębiorstw.

1.1. Limity krajowe

W II Polityce ekologicznej państwa ustalone zostały ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska. Limity te mają być osiągnięte do 2010 r. Są to:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50 % w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50 % w stosunku do 1990 r., w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państwa OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50 % w stosunku do 1990 r. i 25 % w stosunku do 2000r. również w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PBK),

- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- pełna (100 %) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50 %, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30 % i ze spływu powierzchniowego – również o 30 %,
- ograniczenie emisji pyłów o 75 %, dwutlenku siarki o 56 %, tlenków azotu o 31 %, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4 % i amoniaku o 8 % w stosunku do stanu w 1990 r.,
- do końca 2005 r. wycofać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej.

1.2.Limity określone w Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010.

Lp.	Limity
1.	Wzrost lesistości do 30 % w 2020 r., zgodnie z krajowym programem zwiększenia lesistości (2003).
2.	Europejska sieć ekologiczna NATURA 2000, średnio 15 %
3.	Rekultywacja starych składowisk od 2003 r.
4.	Osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód powierzchniowych (zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną) do 2015 r.
5.	Redukcja biogenów w dorzeczu Wisły i Odry ze ścieków komunalnych o 75 % do 2015 r.
6.	Zaprzestanie odprowadzania do Bałtyku substancji niebezpiecznych do 2006 r.
7.	Wyposażenie aglomeracji liczących powyżej 15 tys. mieszkańców w oczyszczalnię ścieków do 2015 r.
8.	Wyposażenie aglomeracji liczących 2 - 15 tys. mieszkańców w oczyszczalnię

Lp.	Limity
	ścieków do 2010 r.
9.	Ograniczenie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa (budowa nowoczesnych stanowisk do składowania obornika i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach rolnych) do 2010 r.
10.	Udział energii odnawialnej – 7,5 % do 2010 r., zgodnie ze Strategią rozwoju energetyki odnawialnej i rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 15 grudnia 2000 r.
11.	Opracowanie programów naprawczych ochrony powietrza (dla obszarów, gdzie występuje przekroczenie poziomów odniesienia jakości powietrza) do 2003 r.
12.	Wzrost odzysku odpadów komunalnych o 30 % do 2006 r. i 75 % do 2010 r. (w stosunku do 2000 r.)
13.	Sporządzenie wojewódzkich planów zarządzania ryzykiem oraz powiatowych, gdy występuje więcej niż 5 obiektów niebezpiecznych do 2010 r.
14.	Sporządzenie dla wszystkich aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców map akustycznych do 2010 r.

2.CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Dokumentem nadrzędnym wytyczającym cele i kierunki działań w zakresie polityki ekologicznej województwa jest „Strategia rozwoju województwa podlaskiego”. W dniu 27 czerwca 2003 r. Sejmik Województwa Podlaskiego w Białymstoku uchwalił "Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 - 2006" wraz z "Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami" (uchwała nr IX/81/03).

Główne cele programu „Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 – 2006” są następujące

- zachowanie oraz odtwarzanie rodzimego bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych,
- ochronę zasobów i poprawę jakości wód podziemnych, racjonalne użytkowanie kopalin, gleb i powierzchni ziemi,
- ochronę zasobów wód powierzchniowych, poprawę ich jakości i zapobieganie zanieczyszczeniu,
- poprawę stanu czystości terenów i zapobieganie zanieczyszczeniu powierzchni ziemi,
- poprawę jakości powietrza atmosferycznego,

- zmniejszenie dyskomfortu pracy i zamieszkiwania na terenach zurbanizowanych,
- ograniczanie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz sprawne usuwanie ich skutków,
- wzrost wiedzy społeczeństwa o stanie środowiska naturalnego, jego zagrożeniach oraz sposobach przeciwdziałania zagrożeniom,
- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz poprawa komunikacji społecznej w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych województwa.

Wymienione cele realizowane będą poprzez działania o charakterze inwestycyjnym i organizacyjno – prawnym, zmierzające do eliminacji lub zmniejszania natężenia oddziaływania czynników zagrażających zasobom i jakości środowiska naturalnego oraz do odtwarzania użytkowanych zasobów. Należą do nich:

- monitorowanie stanu środowiska oraz istniejących i potencjalnych zagrożeń,
- racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych; zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności produkcji oraz zmniejszanie poboru wody na cele komunalne,
- zmniejszanie ilości wytwarzanych ścieków, odpadów stałych oraz pyłów i gazów,
- unieszkodliwianie czynników zagrożenia dla środowiska,
- aktywna ochrona przyrody i krajobrazu,
- mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych.

3.CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ POWIATU AUGUSTOWSKIEGO

Cele strategiczne

1. Poprawa jakości wód powierzchniowych.
2. Ochrona przed zanieczyszczeniami wód podziemnych i jak najbardziej racjonalne ich użytkowanie.
3. Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza ze wszystkich źródeł.
4. Ochrona różnorodności biologicznej na gruntach różnych własności.

5. Zmniejszenie uciążliwości transportu drogowego.
6. Ochrona walorów krajobrazowych powiatu.
7. Właściwa gospodarka odpadami.
8. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Priorytety ekologiczne na okres realizacji Programu w latach 2004-2007

1. Podjęcie budowy kanalizacji na terenach zwodociągowanych, a nie podłączonych do kanalizacji.
2. Budowa indywidualnych oczyszczalni ścieków w zabudowie, która nie będzie podłączona do kanalizacji.
3. Budowa kanalizacji i urządzeń oczyszczających wody opadowe.
4. Zwiększenie retencji wód.
5. Ograniczenie tzw. niskiej emisji, zwłaszcza na terenie miasta Augustów.
6. Zwiększenie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.
7. Poprawa jakości lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa.
8. Propagowanie zasad funkcjonowania programu Natura 2000 i programów rolno-środowiskowych.
9. Odciążenie terenów uzdrowiska i zabudowy mieszkaniowej Augustowa od transportu tranzytowego.
10. Wdrażanie w praktyce zabudowy zgodnej z tradycjami budownictwa lokalnego uwzględniającego zróżnicowanie tradycji w granicach powiatu.
11. Uruchomienie selektywnej zbiórki odpadów we wszystkich obiektach turystycznych, przedsiębiorstwach i obiektach usługowych.
12. Budowa infrastruktury gospodarki odpadami.

IV. USTALENIA PROGRAMU

1. PRIORYTERTY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE

Misja programu

Rozwój Gminy Sztabin przyjazny środowisku.

Powyższa misja będzie realizowana poprzez cele i zadania ekologiczne gminy, które są zgodne z polityką ekologiczną kraju, województwa i powiatu. Ustalenia Programu Ochrony Środowiska Gminy Sztabin są spójne i kompatybilne z celami i zadaniami *Strategii ekorozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Sztabin*.

Program będzie realizowany przez CELE ŚREDNIOOKRESOWE obejmujące lata 2004-2014 oraz przez PRIORYTETY - CELE KRÓTKOTERMINOWE (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2004 - 2007.

CEL EKOLOGICZNY nr 1

RACJONALNA GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

Główne PRIORYTETY- cele krótkoterminowe tego celu średnioterminowego to:

- budowa zbiorczych oczyszczalni ścieków we wsiach o zwartej zabudowie,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków we wsiach o zabudowie kolonijnej,
- dokończenie budowy sieci wodociągowej w gminie,
- modernizacja stacji wodociągowej w Kamieniu,
- budowa zbiorników retencyjnych wody zdatnej do picia w stacjach wodociągowych: Sztabin, Jaziewo, Kamień i Krasnybór,
- budowa systemu sterowania komputerowego dla połączonych wspólną siecią stacji wodociągowych w Kamieniu, Krasnymborze, Sztabinie i Jaziewie.
- zapewnienie oczyszczania ścieków, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi,
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Sztabinie i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej,

- budowa kilku biogazowni na terenie gminy celem zagospodarowania odpadów pochodzenia zwierzęcego (gnojowica, gnojówka, obornik) oraz osadów z oczyszczalni ścieków.

CEL EKOLOGICZNY nr 2

GOSPODARKA ODPADAMI

Główne PRIORYTETY- cele krótkoterminowe tego celu średnioterminowego to:

- selektywna zbiórka odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych,
- recykling,
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów,
- rekultywacja składowisk i likwidacja „dzikich wysypisk”,
- utworzenie w Urzędzie Gminy elektronicznej bazy danych o stanie środowiska w gminie,

CEL EKOLOGICZNY nr 3

OCHRONA ATMOSFERY

Główne PRIORYTETY- cele krótkoterminowe tego celu średnioterminowego to:

- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych,
- ochrona przed hałasem komunikacyjnym,
- zmniejszanie emisji pyłów do atmosfery poprzez wykorzystywanie źródeł energii przyjaznych środowisku,
- zalesianie słabych, zdegradowanych, porolnych gleb,
- oszczędność energii cieplnej poprzez wykorzystanie źródeł energii przyjaznych środowisku.

CEL EKOLOGICZNY nr 4

OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Główne PRIORYTETY- cele krótkoterminowe tego celu średnioterminowego to:

- dbałość o utrzymanie stanu naturalnego środowiska,

- dbałość o poprawę stanu naturalnego środowiska,
- racjonalne czerpanie z zasobów środowiska naturalnego,
- korzystanie z zasobów odnawialnych,
- ochrona bioróżnorodności,
- ochrona szaty roślinnej i ochrona gatunków zwierzęcych,
- powołanie obszarów chronionego krajobrazu,
- wspomaganie wdrożenia programów rolno – środowiskowych,
- promowanie ekologicznej działalności rolnej.

CEL EKOLOGICZNY nr 5

DZIAŁANIA NA RZECZ EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Główne PRIORYTETY- cele krótkoterminowe tego celu średnioterminowego to:

- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży,
- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców,
- propagowanie zdrowego stylu życia,
- kształtowanie polityki informacyjnej mającej na celu rezygnację z kotłowni węglowych na rzecz alternatywnych źródeł energii,
- konkursy ekologiczne i działania akcyjne,

2.PROGRAM ZADANIOWY

2. 1. ZADANIA WŁASNE GMINY

Realizując priorytety opisane powyżej władze gminy wdrożą następujące zadania:

<i>LP.</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Termin planowany zadania</i>	<i>Jednostka odpowiedzialna</i>	<i>Źródła finansowania</i>	<i>Planowane koszty ogółem [PLN] tys.</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1.	Budowa wodociągu grupowego	2005	Samorząd gminy,	EFRR, budżet gminy i państwa, udział mieszkańców	3 304,769
2.	Modernizacja stacji wodociągowej w Kamieniu	2005	Samorząd gminy,	EFRR, budżet gminy, budżet państwa	670,542

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY SZTABIN

LP.	Nazwa zadania	Termin planowany zadania	Jednostka odpowiedzialna	Źródła finansowania	Planowane koszty ogółem [PLN] tys.
1	2	3	4	5	6
3.	Oczyszczalnie ścieków w m.:Cisów, Długie, Fiedorowizna, Jagłowo Polkowo, Jasionowo, Jaminy, Jastrzębna I, Jastrzębna II, Jaziewo, Kamień, Krasnoborki, Krasnybór, Mogilnice, Krylatka.	Lata 2005-2007 i następne	Samorząd gminy,	Budżet gminy, fundusze strukturalne, dotacje, pożyczki, udział mieszkańców	15 000,000
4.	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Sztabinie	2005-2006	Samorząd Gminy	Budżet gminy, budżet państwa, fundusze strukturalne UE	512,400
5.	Edukacja ekologiczna w szkołach, GOK, GBP (np. konkursy ekologiczne)	Sukcesywnie od roku 2004 do 2014	Urząd Gminy, szkoły, GOK, GBP	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	45
6.	Zalesianie	Sukcesywnie od roku 2004-2007 kontynuacja przez lata następne (uaktualnianie)	Urząd Gminy, nadleśnictwo	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	4
7.	Utworzenie gminnego punktu zbierania odpadów niebezpiecznych	2004-2006	Urząd Gminy	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	70
8.	Selektywna zbiórka odpadów i ich recykling	2004 -2014	Urząd Gminy	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	40
9.	Promocja ekologicznej turystyki	2004 -2007	Urząd Gminy	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	45
10.	Utworzenie społecznych rad ds. trwałego i zrównoważonego rozwoju przy urzędzie gminy	2004	Samorząd gminy	Środki własne gmin,	w ramach działań statutowych gminy
11.	Propagowanie modelu trwałego i zrównoważonego rozwoju w gminie	sukcesywnie	Samorząd gminy i powiatu	Środki własne, fundusze celowe	w ramach działań statutowych gminy
12.	Zapobieganie powstawaniu dzikich wysypisk	sukcesywnie	Urząd Gminy	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	40
13.	Prowadzenie zajęć dydaktycznych na ścieżkach przyrodniczych	sukcesywnie	Szkoły	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	15

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY SZTABIN

<i>LP.</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Termin planowany zadania</i>	<i>Jednostka odpowiedzialna</i>	<i>Źródła finansowania</i>	<i>Planowane koszty ogółem [PLN] tys.</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
14.	Budowa urządzeń oczyszczających wody deszczowe wprowadzane siecią kanalizacyjną do odbiorników	sukcesywnie	Samorząd gminy	Środki własne, fundusze celowe, fundusze pomocowe i strukturalne UE	8
15.	Prowadzenie szkoleń zawodowych w zakresie prawa, zarządzania, technik ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego, źródeł finansowania ochrony środowiska	sukcesywnie	Samorząd gminy i powiatu	Środki własne, fundusze celowe	w ramach działań statutowych
16.	Programy rolno-środowiskowe, szkolenie rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyki,	2004 - 2006	Urząd Gminy	Środki własne, fundusze celowe, strukturalne	10
SUMA					19 764,711

2.2. ZADANIA KOORDYNOWANE

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Podmioty uczestniczące	Źródła finansowania
1	2	3	4	5	6
1.	Monitorowanie jakości ścieków doprowadzanych i oczyszczonych w oczyszczalniach	Praca ciągła	Zarządzający oczyszczalnią	w ramach działań statutowych	Środki własne
2.	Doskonalenie kontroli zakazu handlu zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt	<i>praca ciągła</i>	MŚ, Samorządy	Policja, SG, Urząd Celny	Środki własne oraz podmiotów uczestniczących
3.	Opracowanie i wdrożenie planów ograniczania emisji spalin oraz emisji wtórnej pyłu spowodowanej motoryzacją poprzez poprawę stanu dróg, budowę obwodnic terenów zabudowanych, rozbudowę systemów parkingowych w centrach administracyjno-usługowych oraz zagospodarowanie zielenią otoczenia dróg	<i>sukcesywnie</i>	Samorządy	GDDKiA, zarządy dróg	Budżet państwa, środki własne, fundusze celowe, środki pomocowe i strukturalne UE
4.	Upowszechnianie i praktyczne wdrażanie zasad „Kodeksu dobrej praktyki rolniczej”	<i>praca ciągła</i>	Samorząd Województwa	ARiMR, ODR, samorząd gminy	Środki własne ARiMR i rolników, programy rolno-środowiskowe UE
5.	Prowadzenie działalności wydawniczej, wspieranie produkcji filmów i innych materiałów posiadających walory edukacyjne	<i>praca ciągła</i>	Wojewoda, samorządy, parki narodowe, OEE	Wojewoda, Samorządy, parki narodowe i krajobrazowe, LP, NGO, ODN, ODR	Środki własne podmiotów uczestniczących, fundusze celowe
6.	Modernizacja technologii uzdatniania wody do picia	<i>sukcesywnie</i>	Dyspozytorzy ujęć	Samorządy	Budżet państwa środki własne, f. celowe, f. pomocowe i strukturalne UE
7.	Budowa urządzeń oczyszczających wody deszczowe wprowadzane siecią kanalizacyjną do odbiorników	<i>sukcesywnie</i>	GDDPiA, podmioty gospodarcze	Zarządy dróg, zakłady przemysłowe	Budżet państwa środki własne, fundusze celowe, fundusze pomocowe i strukturalne UE
8.	Wyposażanie gospodarstw wiejskich w zabudowie	<i>sukcesywnie</i>	Samorządy	Właściciele gospodarstw	Środki własne podmiotów

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY SZTABIN

	rozproszonej w indywidualne systemy asenizacyjne – przydomowe oczyszczalnie ścieków				gospodarczych, fundusze celowe, fundusze pomocowe i strukturalne UE
9.	Modernizacja lub wymiana istniejących źródeł ciepła opalanych paliwem stałym na nowoczesne kotły opalane paliwem gazowym, ciekłym lub biomasą wyposażone w automatyczną regulację procesów spalania podnoszącą wydajność cieplną źródła	sukcesywnie	Podmioty gospodarcze, właściciele budynków	Samorządy	Środki własne podmiotów i osób fizycznych, fundusze celowe oraz pomocowe i strukturalne UE
10.	Realizacja inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii (elektrownie wiatrowe), wykorzystanie energii słonecznej	sukcesywnie	Samorządy	Podmioty gospodarcze,	Środki własne podmiotów i osób fizycznych, fundusze celowe oraz pomocowe i strukturalne UE
11.	Wspomaganie istniejących i tworzenie nowych ośrodków edukacji środowiskowej	2006	Wojewoda, samorządy, parki narodowe, LP	Parki narodowe i krajobrazowe, LP, NGO, samorządy	Środki własne i współorganizatorów, fundusze celowe
12.	Rozwój zagospodarowania edukacyjnego i turystycznego obszarów leśnych (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, tablice informacyjne itp.)	praca ciągła	Wojewoda, samorządy, LP, parki narodowe	LP, PTTK i inne NGO, samorządy, parki narodowe i krajobrazowe	Budżet państwa środki własne samorządów, LP i parków narodowych, fundusze celowe oraz pomocowe i strukturalne UE

3. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Realizacja *Programu* odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez władze Gminy instrumentów prawnych, ekonomicznych – finansowych i społecznych. Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja państwa Polskiego do Wspólnoty Europejskiej. Koordynatorem i głównym wykonawcą Programu będzie władza wykonawcza gminy.

3. 1. PRAWNE

Główne zadania samorządu na szczeblu gminnym, poza opracowaniem programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami, to

1. ochrona środowiska,
2. zagospodarowanie przestrzenne,
3. gospodarka terenami,
4. edukacja ekologiczna,
5. utrzymanie infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska, w tym: wodociągi, stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów,
6. utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy,
7. tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów,
8. zadrzewianie i zieleń komunalna,
9. organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami,
10. zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach,
11. organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych,
12. zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego,
13. opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego,
14. wprowadzanie form ochrony przyrody,
15. ustanawianie parków wiejskich,
16. opiniowanie rocznych planów łowieckich,

17. współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów.

Realizacja Programu odbywać się będzie zgodnie z przepisami prawa polskiego i unijnego, w szczególności przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju.

Elementy prawne systemu działań gminy są takie jak:

1. wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
2. kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień,
3. ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urządzeń uciążliwych dla środowiska,
4. nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska,
5. nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego,
6. określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych.

Powyższe instrumenty prawne mają znaczenie dla terminowej realizacji Programu ochrony środowiska, uwarunkowane są jednak terminowym ich wykonywaniem zgodnie z kompetencjami.

3.2. EKONOMICZNE

Szczególne znaczenie ma ekonomiczny aspekt realizacji Programu.

Budżet gminy w 2002 roku¹⁰:

- Dochód – 9 065 317,
- Wydatki – 9 187 821.

Prognozę dochodów i wydatków gminy przeprowadzono w oparciu o następujące założenia:

- horyzont czasowy sięga 2012 r.,
- realny roczny wzrost dochodów w wariantcie I wynosi 3%,

¹⁰ *Rocznik statystyczny*, 2003 rok, strony www.stat.gov.pl

- realny roczny spadek dochodów w wariancie II wynosi 3%,
- udział wydatków inwestycyjnych kształtuje się na poziomie 2%, 5% oraz 10% prognozowanych dochodów budżetowych gminy.

Tabela 3.3. Prognoza budżetu gminy do 2014 roku

	Opis	2005	2007	2010	2012	2014
Wariant I	<i>Dochody [PLN]</i>	9 617 395	10 203 094	11 149 196	11 828 183	12 548 519
	Wydatki jako 2% udziału w dochodach [PLN]	192 348	204 062	222 984	236 564	250 970
	Wydatki jako 5% udziału w dochodach [PLN]	480 870	510 155	557 460	591 409	627 426
	Wydatki jako 10% udziału w dochodach [PLN]	961 739	1 020 309	1 114 920	1 182 818	1 254 852
Wariant II	<i>Dochody [PLN]</i>	9 179 552	8 637 040	7 882 794	7 416 921	6 978 581
	Wydatki jako 2% udziału w dochodach [PLN]	183 591	172 741	157 656	148 338	139 572
	Wydatki jako 5% udziału w dochodach [PLN]	458 978	431 852	394 140	370 846	348 929
	Wydatki jako 10% udziału w dochodach [PLN]	917 955	863 704	788 279	741 692	697 858

Bez zabezpieczenie odpowiednich źródeł finansowania niemożliwa jest jego realizacja.

Główne źródła "DOCHODU" wspomagające realizację Programu to:

- administracyjne kary pieniężne wymierzone za niedopełnianie standardów określonych decyzjami administracyjnymi,
- grzywny,
- quasi odszkodowania administracyjne,
- opłaty koncesyjne, za eksploatację kopalni,
- opłaty za korzystanie ze środowiska (za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wód, za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, składowanie odpadów, wycięcie drzew i krzewów), realizowane zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”,
- kary i opłaty za brak pozwoleń ekologicznych,
- pożyczki i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dotacje i pożyczki z Ekofunduszu,

- kredyty z banków, w tym Banku Ochrony Środowiska,
- fundusze pomocowe Unii Europejskiej,
- budżet gminy,
- budżetu Państwa,
- środki mieszkańców i przedsiębiorców,
- dotacje, spadki i darowizny.

II Polityka Ekologiczna Państwa określa główne kierunki działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, którego szczegółowe cele działalności są aktualizowane co roku, łącznie z zasadami udzielania pomocy finansowej i listą przedsięwzięć priorytetowych. Zasadniczym celem NFOŚiGW jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska naturalnego. Fundusz udziela pożyczek, dotacji i dopłat, dofinansowuje zadania inwestycyjne w zakresie ochrony powierzchni ziemi w tym ochrony środowiska przed odpadami. Jego główne priorytety to:

- likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów,
- unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym oraz zbiórka i wykorzystanie olejów,
- przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianiu odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,
- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych.

Z dofinansowania mogą korzystać jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, organizacje pozarządowe, a także przedsiębiorcy, realizujący przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Zasady przeznaczania środków finansowych funduszy: narodowego, wojewódzkiego, powiatowego i gminnego określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

W każdym z 16 województw funkcjonuje Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Przygotowuje on listę zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane ze środków WFOŚiGW, określa zasady i kryteria wyboru zadań. Rolą wojewódzkiego funduszu jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych.

W powiatach funkcjonują Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej a w gminach Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Środki z gminnych funduszy przeznaczone są na edukację ekologiczną, propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji, wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii, działania z zakresu rolnictwa ekologicznego oddziałujące na stan gleby, innych działań służących ochronie środowiska i gospodarki wodnej, wynikających z zasady zrównoważonego rozwoju, ustalonych przez gminę.

Znaczącym źródłem wsparcia finansowego inwestycji proekologicznych w Polsce, w formie bezzwrotnych dotacji i preferencyjnych pożyczek, jest Fundacja EkoFundusz. Obecnie jej fundatorem jest Minister Skarbu Państwa. Priorytetowymi dziedzinami EkoFunduszu są ochrona różnorodności biologicznej, gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych, unieszkodliwianie odpadów komunalnych i niebezpiecznych, ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu ziemi (ochrona klimatu), ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza). Dotacje mogą uzyskać projekty dotyczące inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska, (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie przyrody również projekty nieinwestycyjne, poza opracowaniami i dokumentacją techniczną..

Innym źródłem współfinansowania inwestycji proekologicznych mogą być kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne, jak również kredyty międzynarodowych instytucji finansowych - Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju (EBOiR) i Banku Światowego.

Obecnie część inwestycji służących ochronie środowiska naturalnego w Polsce jest wspierana przez Polityki Wspólnotowe i Fundusze Strukturalne.

Po wejściu do UE Polska może korzystać z Funduszy Strukturalnych na finansowanie inwestycji w ochronie środowiska. Z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego inwestycje będą realizowane poprzez Zintegrowane Programy Operacyjne Rozwoju Regionalnego. Inwestycje finansowane przez Europejski Fundusz Spójności realizowane będą na podstawie sektorowego programu operacyjnego.

„Ramy przedsięwzięć inwestycyjnych finansowanych z funduszy strukturalnych określa Narodowy Plan Rozwoju (2004-2006). Plan ten będzie służył jako podstawa negocjowania przez Polskę Podstaw Wsparcia Wspólnoty, dokumentu określającego kierunki i wysokość wsparcia ze strony funduszy strukturalnych na realizację zamierzeń rozwojowych oraz jako podstawa interwencji z Funduszu Spójności. W ramach jednego z priorytetów Narodowego Planu Rozwoju: ochrona środowiska i zagospodarowanie przestrzenne, podstawowe znaczenie będzie miało wsparcie inwestycyjne ukierunkowane między innymi na racjonalną gospodarkę odpadami. W tym zakresie wsparcie będzie przeznaczone przede wszystkim na rozbudowę lub modernizację składowisk odpadów komunalnych, systemy selektywnej zbiórki, recyklingu i odzysku odpadów komunalnych (sortownie, kompostownie), systemy zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Środki finansowe, przeznaczone na rekultywację uciążliwych dla środowiska składowisk, w tym składowisk odpadów przemysłowych dostępne są w ramach środowiskowych funduszy celowych oraz z uwagi na koncentrację przestrzenną i duże koszty takich działań, w ograniczonym zakresie także w ramach ZPORR. Program ten będzie finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF) oraz ze środków krajowych. Łącznie na program operacyjny w latach 2004-2006 przeznaczone będzie 6 645 mln euro, a ze środków publicznych 129 mln euro. ERDF wspiera m.in. inwestycje infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodnej, gospodarki odpadami (między innymi stworzenie kompleksowego systemu gospodarki odpadami niebezpiecznymi), rekultywacji zdegradowanych terenów.

Równolegle z realizacją ZPORR realizowane będą duże projekty inwestycyjne współfinansowane z Funduszu Spójności. Środki pochodzące z tego funduszu nie będą przekazywane na działania wykonywane w ramach programów operacyjnych, ale będą ze sobą powiązane. Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrażania prawa Unii Europejskiej.

Priorytetem strategii Funduszu Spójności jest przede wszystkim poprawa jakości wód powierzchniowych, zwiększenie dostępności wody do picia i poprawa jej jakości. Ponadto ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, racjonalizacja gospodarki odpadami, rekultywacja obszarów poprzemysłowych, a także wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody. Będzie to realizowane między innymi poprzez: budowę komunalnych oczyszczalni ścieków i miejskiej kanalizacji, wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi, mające na celu stworzenie systemów zbiórki, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Na finansowanie projektów związanych z realizacją tych priorytetów przewiduje się łącznie sumę 2000 mln euro.

Odbiorcami pomocy z Funduszu Spójności będzie przede wszystkim Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Krajowy Zarząd Parków Narodowych, Lasy Państwowe i ich regionalne dyrekcje, a także parki narodowe oraz samorządy.”.¹¹

W ramach poszczególnych priorytetów Programu będą realizowane zadania finansowane z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Narodowego, Wojewódzkiego, Powiatowego i gminnych), budżetów: gmin, przedsiębiorstw i budżetu państwa, środków własnych ludności. Inwestorzy będą też występować o środki UE, kredyty Banku Ochrony Środowiska.

Niedostępność środków w odpowiedniej ilości zmusi samorządy do wyboru i realizacji zadań najpilniejszych.

3.4.PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Planowanie przestrzenne odgrywa ważną rolę w polityce zrównoważonego rozwoju. Powinno się dokonywać na podstawie ustawy z dnia 13 lutego 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ustawa stanowi, iż podstawą polityki przestrzennej gminy jest *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego*. Ustalenia Studium są wiążące dla organów gminy, w szczególności w stosunku do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Informacje zawarte w Studium, poza realizacją polityki przestrzennej, są wykorzystywane także do promocji rozwoju gminy oraz sporządzania planów i programów inwestycyjnych, branżowych, środowiskowych. Jednocześnie Studium koordynuje i zespala ustalenia planów miejscowych. Plany zagospodarowania przestrzennego są opiniowane i uzgadniane z zarządem powiatu.

Planowanie przestrzenne powinno być ściśle skoordynowane z zarządzaniem środowiskiem. Już na etapie sporządzania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego prawne instrumenty planowania są powiązane z prawnymi instrumentami ochrony środowiska. W prognozie planu uwzględnia się informacje z opracowań ekofizjograficznych, decyzji określających warunki korzystania ze środowiska, przeglądów ekologicznych, czy raportów oddziaływania na środowisko. Powyższa zależność występuje w całym procesie lokalizacyjnym.¹²

¹¹ Strony www. Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego.

¹² Zgodnie z: A. Baran „Planowanie przestrzenne jako narzędzie zarządzania środowiskiem” Białystok 2004 r.

Podsumowując należy stwierdzić, iż zarządzanie środowiskiem nie powinno pomijać planowania przestrzennego, zaś proces planowania przestrzennego nie może się odbywać bez uwzględnienia zasad ochrony środowiska.

Przygotowanie terenów inwestycyjnych pod mieszkalnictwo, przemysł i usługi musi być zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Realizacja inwestycji nie powinna wpływać negatywnie na środowisko naturalne i społeczne. Procesy inwestycyjne muszą być zgodne ze wskazówkami i zaleceniami Raportów Oddziaływania na Środowisko.

3.5.SPOŁECZNE

Główne uwarunkowania społeczne Programu to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięć spraw z zakresu środowiska. Polska w 2003 roku ratyfikowała *Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska* z 1999r., podpisaną w Aarhus. Art. 7 Konwencji nakazuje zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Są to w szczególności:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześniej w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzję co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Niniejszy dokument został opracowany z uwzględnieniem powyższych przepisów prawnych. Program przygotowany został z udziałem szerokich konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego. Założenia do programu, materiały, wnioski przedstawiano w mediach, w Internecie.

3.6. ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ

Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja państwa Polskiego do Wspólnoty Europejskiej w dniu 1 maja 2004 roku. Polska zgodnie z Układem Europejskim 16 grudnia 1991r. zobowiązała się do stopniowego dostosowania prawa polskiego do dokumentów obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej, w tym również, a może nawet w szczególności, prawa dotyczącego wykorzystania i ochrony środowiska. Stopniowo dostosowywane są regulacje w zakresie:

- ochrony przyrody,
- gospodarki odpadami,
- jakości wód,
- ograniczenia zanieczyszczeń przemysłowych i oceny ryzyka,
- zanieczyszczenia powietrza,
- hałasu z maszyn i urządzeń,
- substancji chemicznych i organizmów zmodyfikowanych genetycznie,
- bezpieczeństwa jądrowego i ochrony przed promieniowaniem.

Negocjacje przedakcesyjne w obszarze środowiska oficjalnie zamknięto 25 listopada 2002r. Komisja Europejska przyjęła wnioski o okresy przejściowe w odniesieniu do 9 aktów prawnych. Ustalenia stały się wiążące w dniu podpisania Traktatu Akcesyjnego 16 kwietnia 2003r. Ze względu na szeroki charakter regulacji prawnych, zgodnych z prawem wspólnotowym, administracja samorządowa musi podjąć różnorodne działania mające na celu wdrażanie nowych przepisów. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty:

- udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie,
- zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej,
- rozwiązywanie problemów ochrony przyrody,
- gospodarka odpadami.

Aspekty te zostały uwzględnione w Programie. Wdrażanie unijnych wymagań w zakresie ochrony środowiska, wiążące się ze znaczącymi kosztami wspomagane i współfinansowane będzie ze środków Polityk Wspólnotowych i Funduszy Strukturalnych. Podstawowe korzyści, jakie odniesie Polska we wdrażaniu unijnych wymagań prawnych to poprawa międzynarodowego wizerunku Polski, ważna

zwłaszcza dla samorządów. Przełoży się to na zainteresowanie inwestorów naszymi terenami, poprawę infrastruktury wodno-ściekowej, zapewnienie usług w zakresie gospodarowania odpadami, poprawę jakości powietrza. Wykorzystanie środków unijnych to poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców, wyrażająca się zmniejszeniem kosztów uzdatniania wody i wymiany infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, zmniejszeniem kosztów produkcji w rolnictwie (obniżenie kosztów odkwaszania gleb), uzyskaniem wyższych plonów o lepszej jakości, zwiększeniem atrakcyjności turystycznej terenów, nowymi miejscami pracy.

3.7.SYSTEM OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

System ocen oddziaływania na środowisko jest jednym z ważniejszych instrumentów prewencyjnych i prawnych ochrony środowiska, obok planów zagospodarowania przestrzennego i instytucji opłat i kar oraz finansowania działań proekologicznych jest podstawowym narzędziem jego ochrony. Stanowi uniwersalną procedurę weryfikowania programowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji. Umocowanie prawne dla procedury postępowania w sprawie raportów oddziaływania na środowisko stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska.

Ustawa ta określa procedury postępowania w sprawie raportów oddziaływania na środowisko, określa dokumenty oraz ich zmiany, których realizacja może oddziaływać na środowisko, w szczególności:

- Projekty planów, strategii wynikłe z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, np. projekty strategii rozwoju, projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Organ opracowujący te dokumenty ma obowiązek sporządzić *raport oddziaływania na środowisko*.

- Projekty sektorowych dokumentów strategicznych, takie jak projekty praktyk, strategii, planów lub programów, których obowiązek opracowania wynika z ustaw. Dotyczy działów: przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu.

Opracowanie dokumentów w zakresie gospodarki wodnej należy do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej. Pozostałe opracowania sektorowe leżą w gestii centralnych organów administracji państwowej.

Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dotyczy także procedur lokalizacyjnych planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Wśród tych przedsięwzięć znajdują się takie, dla których ustanowiono obowiązek sporządzenia *raportu o oddziaływaniu na środowisko* oraz takie, dla których raport może być wymagany postanowieniem właściwego organu.

Raport lub informacja o potencjalnym oddziaływaniu na środowisko jest częścią dokumentacji wymaganej do uzyskania następujących decyzji: o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego lub zmianie użytkowania obiektu, koncesji związanych z prawem geologicznym i górniczym, pozwoleń wodno-prawnych, decyzji ustalających warunki robót mogących zmienić stosunki wodne, decyzji dotyczących scalania lub wymiany gruntu, decyzji o zmianie lasu na użytek rolny, decyzji o ustaleniu lokalizacji autostrad lub dróg ekspresowych. Odpowiedzialnym za sporządzenie raportu jest inwestor lub zarządca obiektu. Postępowanie w sprawie przeprowadza organ właściwy do wydania decyzji. Organ ten może nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przedłożenia analizy porealizacyjnej, po określonym okresie eksploatacji obiektu budowlanego.

W przypadku stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania inwestycji na środowisko, organ ochrony środowiska może zobowiązać inwestora do sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Monitoring oddziaływania jest ważną częścią procesu oceny wpływu inwestycji na środowisko. Jest narzędziem przy pomocy, którego otrzymuje się informacje o wpływie projektu na stan środowisko. Dostarcza systemu wczesnego ostrzegania, który pozwala identyfikować zmiany nieprzewidziane w raporcie oddziaływania na środowisko, zanim jest za późno na wprowadzenie dodatkowych rozwiązań łagodzących. Monitoring wpływu inwestycji na poszczególne elementy środowiska naturalnego powinien przeprowadzony być za pomocą analiz i ekspertyz. Analizy powinny być wykonywane z intensywnością zgodną z prawem polskim i unijnym.

4. REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU

Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji, dokonywaniu ciągłych, systematycznych pomiarów, określaniu narzędzi pomiarów przebiegu procesów, które nas interesują. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami są jednocześnie narzędziami planowania i zarządzania środowiskiem przez władze samorządowe. Mają na celu wspomagać rozwój obszaru i ochronę jego dziedzictwa naturalnego. Stosownie do tych dwóch funkcji powstaje zasadne wyróżnienie dwóch sfer jej obserwacji i oceny. Jedną sferą jest obserwacja Programu jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój i ochronę środowiska z całą logiką uzasadniania tych działań, drugą zaś jest obserwacja i ocena wdrażania działań w życie.

Monitoring Programu powinien odbywać się co roku, raz na 2 lata będzie przeprowadzana analiza porównawcza stanu wyjściowego i obecnego. Wzorcem dla takiego monitoringu mogą być wskaźniki oceny realizacji planowanych zadań. Wskaźniki te można podzielić na trzy podgrupy:

1. Wskaźniki produktu - opisujące rozmiar podejmowanych przedsięwzięć w ramach danego projektu, na przykład liczba zamkniętych dzikich wysypisk.
2. Wskaźniki rezultatu - związane z bezpośrednimi i natychmiastowymi efektami przedsięwzięcia (projektu). Informują one o zmianach, jakie nastąpiły tuż po wdrożeniu danego przedsięwzięcia. Efekty bezpośrednie mogą być mierzone wartościowo i ilościowo, w tym ilość zutylizowanych odpadów.
3. Wskaźniki oddziaływania - opisujące efekty odległe w czasie lub efekty pośrednie nie ograniczające się do korzyści beneficjentów (korzyści zewnętrzne). Pomiar tego typu efektów pośrednich jest tylko częściowo możliwy na wybranych przykładach, dających się zidentyfikować i zmierzyć. Całość efektów pośrednich może nie być jednoznacznie określona, może być jednak szacowana, np. % zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska

Można także monitorować efektywność ekonomiczną, ekologiczną i społeczną Programu. Wzór efektywności takich działań można określić następująco¹³:

$$E = \frac{P + Snw + Kpzag}{N + Ne + Ns}$$

gdzie:

E – zintegrowana efektywność ekonomiczna, ekologiczna i społeczna,

N - nakład przeznaczony na uzyskanie efektu ekonomicznego,

Ne- nakład przeznaczony na uzyskanie efektu ekologicznego,

Ns- nakład przeznaczony na uzyskanie efektu społecznego,

P – efekt ekonomiczny,

Snw – straty ekonomiczne, które nie wystąpiły w wyniku poniesionych nakładów Ne,

Kpzag – korzyści pozagospodarcze, które uzyskano w wyniku poniesionych nakładów, np. na służbę zdrowia, prorodzinną politykę, edukację.

Wskaźniki monitorowania projektowanych przedsięwzięć powinny być realne, trafnie dobrane, mierzalne - umożliwiające porównania, wiarygodne i dostępne. Na przykładzie monitorowania działań będzie możliwe tworzenie warsztatu oceny oddziaływania na środowisko. Stworzenie w miarę pełnego indeksu wskaźników monitorowania projektów może stanowić podstawę do określenia monitorowania całego Programu. Powinny być monitorowane bezpośrednie działania, a pośrednio również priorytety. Efekty wdrażania projektowanych przedsięwzięć powinny mieć wpływ na korekty układu priorytetów, opartych na diagnozie stanu istniejącego.

Lista przykładowych wskaźników:

1. liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk
2. liczba zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
3. liczba nowych przyzagrodowych oczyszczalni ścieków

¹³ F. Piontek, Sterowanie ekorozwojem, t. I Teoretyczne aspekty ekorozwoju, rozdz. I Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym.

4. % zmniejszenia zanieczyszczenia atmosferycznego
5. % wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży
6. % wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa dorosłego
7. wzrost wielkości terenów chronionych – w ha
8. liczba nowopowstałych gospodarstw ekologicznych
9. liczba nowopowstałych przedsiębiorstw ekologicznych
10. liczba zmodernizowanych kotłowni
11. liczba zmodernizowanych kotłowni z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii
12. wzrost wielkości terenów leśnych – w ha
13. liczba nowopowstałych zbiorników retencyjnych
14. liczba wdrożonych programów rolno – środowiskowych

By wskaźniki mogły być realne, trafnie dobrane, mierzalne, należy przy ich doborze znać dane wyjściowe.

V. BLIOGRAFIA I WYKAZ SKRÓTÓW

1. BIBLIOGRAFIA

1. Bednarek R., Prusunkiewicz Z. *Geografia gleb*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1997
2. Bernaciak A., Gaczek W., *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002.
3. Błaszyk T., Górski J., *Odpady a problemy zagrożenia i ochrony wód podziemnych*, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1996.
4. Domański T., *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego Gminy*, Wydawnictwo Hamal Books, Warszawa 1999.
5. *Ekonomiczna wycena środowiska przyrodniczego*, pod red. Andersona G., Śleszyńskiego J., Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1996.
6. *Geografia Polski : środowisko przyrodnicze*, red. nauk. L. Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999
7. Kistowski M., Staszek W., *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska*, Gdańsk, Wydaw. DJ, 1999.
8. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
9. *Narodowy Program Przygotowania do członkostwa w UE*, Rozdział 23 – Ochrona Środowiska; MOŚZNiL, 1999 r.
10. Neuerburg W, Padel S: *Rolnictwo ekologiczne w praktyce*, Stowarzyszenie Ekoland, Warszawa 1994.
11. *Ochrona Środowiska 2001*, GUS, Warszawa 2001
12. *Ochrona środowiska po reformie administracji publicznej*, PROEKO sp. z o.o., Warszawa 1999.
13. Piontek F., tom I, rozdział I *Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym*.

14. *Planowanie i wdrażanie polityka ochrony środowiska*, poradnik, Warszawa, 2001.
15. Poskrobko B., *Zarządzanie środowiskiem*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1998.
16. Poskrobko B.: *Sterowanie ekorozwojem tom I i III Regionalne i gospodarcze aspekty ekorozwoju*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 1998.
17. *Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010*, Warszawa, listopad 2002.
18. *Przewodnik dostosowania prawa do prawa Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska*, Komisja Wspólnot Europejskich, Warszawa styczeń 1998.
19. Richling A., Solon J., *Ekologia krajobrazu*, Wyd. 2. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 1996.
20. *Strategia wykorzystania funduszu ISPA jako uzupełnienie instrumentu realizacji polityki ekologicznej państwa*, MOŚZNiL, Warszawa 1999.
21. Szlachta J., *Programowanie rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1999.
22. Śleszyński J., *Ekonomiczne problemy ochrony środowiska*, ARIES, Warszawa 2000.
23. Winpenny J.T., *Wartość środowiska*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995.
24. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Stan środowiska województwa podlaskiego w latach 2000-2001*, Białystok, 2000-2001.
25. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Jakość wód podziemnych w latach 2000–2002 na terenie województwa podlaskiego*, Białystok, 2003.
26. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2002 roku*, Białystok, 2002.

27. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2003 roku*, Białystok, 2003.
28. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Wyniki badań jezior przeprowadzonych w 2002 roku*, Białystok, 2002.
29. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, *Wyniki badań jezior przeprowadzonych w 2003 roku*, Białystok, 2003.
30. Woś A., *Klimat Polski*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999.
31. www.stat.gov.pl

2. WYKAZ SKRÓTÓW:

DPS –	Dom Pomocy Społecznej
BOŚ –	Bank Ochrony Środowiska
ISO –	Międzynarodowa Organizacja Normalizacji
ISPA –	Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej
PHARE –	Program Pomocy Polsce w Restrukturyzacji Gospodarki
UE –	Unia Europejska
ARiMR –	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
WODR –	Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
WIOŚ –	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
NFOŚiGW –	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WFOŚiGW –	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PFOŚiGW –	Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSP-	Ochotnicza Straż Pożarna
ERDF(EFRR)	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ZPORR-	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
SIGOP –	System Informatyczny Gospodarki Odpadami